

T.C. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

TÜRKİYE - CEZAYİR İLİŞKİLERİNİN JEOPOLİTİK POTANSİYELİ

Deniz DOĞAN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ

Ankara, 2015

TÜRKİYE CEZAYİR İLİŞKİLERİNİN JEOPOLİTİK POTANSİYELİ

Deniz DOĞAN

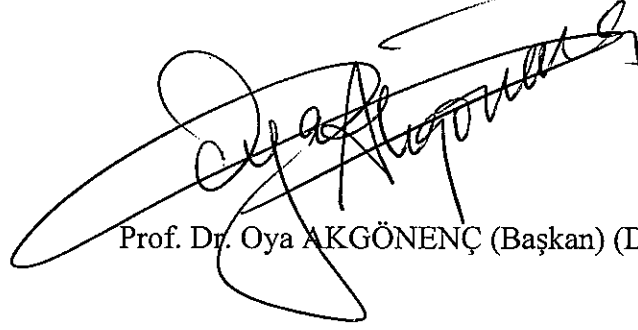
Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

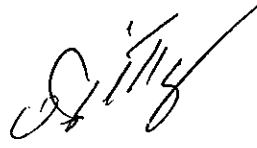
Şubat, 2015

KABUL VE ONAY

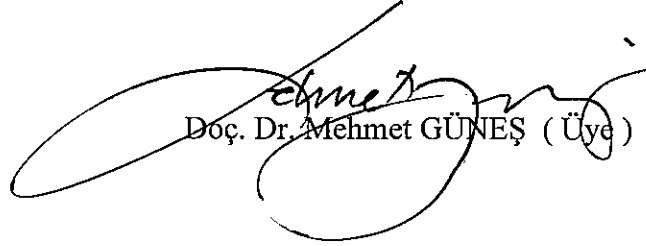
Deniz DOĞAN tarafından hazırlanan “Türkiye Cezayir İlişkilerinin Jeopolitik Potansiyeli” başlıklı bu çalışma, 13.02.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ (Başkan) (Danışman)

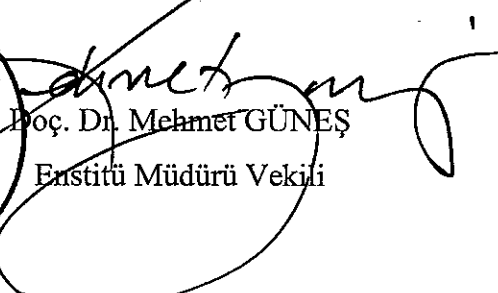

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL (Üye)

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Enstitü Müdürü Vekili

BİLDİRİM

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezi'nin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, çalışmamın kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ❖ Çalışma sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ❖ Çalışma 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, çalışmanın tamamı her yerden erişime açılabilir.

Şubat 2015

Deniz DOĞAN

ÖZET

DOĞAN Deniz, Türkiye - Cezayir İlişkilerinin Jeopolitik Potansiyeli, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015

Türkiye-Cezayir İlişkilerinin tarihi arka planının yansıtıldığı, Türk ve Cezayir toplumlarının karşılıklı algı analizlerinin yapıldığı ve İki ülkenin mevcut ilişkilerinin siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan ele alındığı bu çalışma, 4 ana bölümden oluşmaktadır.

Kavramsal tanımlama ve teorik çerçevenin yer aldığı birinci bölümde Jeopolitik ve Realizm ele alınmıştır.

İkinci bölümde, Türkiye Cezayir ilişkilerine tarihsel bir bakış sunularak Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi ilişkiler olmak üzere ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Ayrıca, Cezayir'in bağımsızlık hareketi sürecinde Türkiye'nin tutumu ve Türk basınına yansımalarına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, Türkiye ve Cezayir'in son dönemlerdeki siyasi ve ekonomik ilişkileri, yapılan anlaşmalar, her iki ülkenin bölgesel ve küresel politikaları dış politika perspektifi çerçevesinde ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise; Türkiye – Cezayir ilişkilerinin siyasi, ekonomik ve kültürel potansiyeli Cezayir ve Türk toplumlarının tarihsel bağları ve karşılıklı algıları ekseninde incelenmiştir. Bu bölümde Türkiye'nin dış politikasındaki Afrika açılımının Cezayir İlişkilerine etkilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Kuzey Afrika, Osmanlı İmparatorluğu, Jeopolitik, Cezayir, Türkiye

ABSTRACT

DOĞAN Deniz, Geopolitical Potential of Turkey-Algeria Relations, Master's thesis, Ankara, 2015

This study which Turkey-Algeria Relations in history that reflects the background, that is made mutual perception analysis of Turkish and Algerian societies and which is examined on the current political, economic and cultural relations between the two countries is composed of four main parts.

In the first part of the study where conceptual definition and theoretical framework takes place, Geopolitics and Realism are discussed.

In the second part, presenting a historical overview of relations with Turkey - Algeria relations, Ottoman Period and Republican Period were evaluated separately. Also, in the process of Algerian independence movement Turkey's attitude and the reflection of the Turkish Press has also been included.

In the third part, the political and economic relations in Turkey and Algeria, recently made agreements, regional and global policies of both countries are discussed in the context of foreign policy perspective.

In the last part of the study political, economic and cultural potential of Turkey and Algeria was studied on historical ties and mutual perceptions axis of two countries. Also effects of Turkey's foreign policy initiatives in Africa to the Turkey - Algeria relations are referred in this part.

Key Words: Africa, North Africa, Ottoman Empire, Geopolitics, Algeria, Turkey,

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO
KABUL ve ONAY	
BİLDİRİM	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv-v
SİMGELER DİZİNİ ve KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL TANIMLAR

1.1. JEOPOLİTİK KAVRAMI	2
1.2. REALİZME GENEL BAKIŞ	3

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE-CEZAYİR İLİŞKİLERİNE TARİHSEL BİR BAKIŞ

2.1. OSMANLI DÖNEMİNDE CEZAYİR	5
2.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE CEZAYİR İLİŞKİLERİNİ ETKİLEYEN GELİŞMELER	11
2.2.1. 20.yy'da Türk Dış Politikası ve Türkiye – Cezayir İlişkilerine Bakış	11
2.2.2. Cezayir'de Fransız İşgali	16
2.2.3. Cezayir'in Bağımsızlık Hareketi	19
2.2.4. Cezayir'in Bağımsızlık Sürecinde Türkiye'nin Tutumu ve Türk Basınına Yansımaları	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SON DÖNEM TÜRKİYE CEZAYİR İLİŞKİLERİ

3.1. TÜRKİYE – CEZAYİR İLİŞKİLERİNDE NORMALLEŞME VE YENİ DÖNEM	29
3.1.1. İkili Siyasi İlişkiler	29
3.1.2. İkili Ticari İlişkiler	30
3.2. YAPILAN ANLAŞMALAR	33
3.3. TÜRKİYE’NİN BÖLGESEL POLİTİKALARI	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE–CEZAYİR İLİŞKİLERİNİN JEOSTRATEJİK POTANSİYELİ VE GELECEK PERSPEKTİFİ

4.1. CEZAYİR’DE TÜRKİYE ALGISI	36
4.2. TÜRKİYE’DE CEZAYİR ALGISI	36
4.3. TÜRKİYE’NİN AFRİKA AÇILIMI	39
4.4. TÜRKİYE’NİN AFRİKA AÇILIMININ TÜRKİYE-CEZAYİR İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ	44
SONUÇ VE ÖNERİLER	48
KAYNAKÇA	52
ÖZGEÇMİŞ	59

SİMGELER DİZİNİ

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
BM	Birleşmiş Milletler
İKÖ	İslam Konferansı Örgütü
İİT	İslam İşbirliği Teşkilatı
DP	Demokrat Parti
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
ANL	Ulusal Kurtuluş Ordusu (Cezayir)
FLN	Ulusal Kurtuluş Cephesi (Cezayir)
TİKA	Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı

GİRİŞ

1516 senesinde başlayan Osmanlı – Cezayir ilişkileri 1847’de Fransa’nın Cezayir’i işgaline kadar olumlu düzeyde sürmüştür. Osmanlı Devleti’nin Akdeniz’de Hızır ve Oruç Reis ile kazandığı hâkimiyette Cezayir stratejik liman özelliği taşımıştır. Osmanlı’nın siyasi ve ekonomik olarak zayıfladığı bir dönemde Fransa Cezayir’i işgal etmiştir.

1830’lardan sonra Akdeniz ve Kuzey Afrika, Avrupalı devletlerin güç mücadelelerine sahne olmuştur. Fransa’nın Cezayir’i işgal ettiği dönemde Osmanlı Devleti’nin iç isyanlarla mücadelesi ve donanmasının zayıflaması gibi sebeplerden ötürü Cezayir’e yardım gönderememiştir.

1830 ile 1962 yılları arasındaki Fransız işgali dönemi Cezayir halkının en karanlık devri olarak tarihteki yerini almıştır. Fransa’nın hâkimiyeti altına giren Cezayir’le Türkiye’nin ilişkileri de 130 sene boyunca minimum düzeye inmiştir. Tarihte birçok kırılma noktaları buluna Türkiye – Cezayir ilişkilerinde önemli dönemeçlerden bir tanesi de kuşkusuz Cezayir’in bağımsızlık mücadelesi verdiği 1960 yıllarda Türkiye’nin çekimser bir dış politika izlemesidir.

1516 senesinde başlayan Türkiye ve Cezayir’in ilişkileri her ne kadar tarihte inişli çıkışlı süreçlerden geçse de, ortak tarihi bağlar ve son dönemdeki üst düzey resmi ziyaretlerle ilişkilerin yeniden ivme kazandığını ve canlandığını ifade edebiliriz.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da son dönemde yaşanan siyasi hareketlilikler bölge ülkelerini yeni işbirlikleri kurmaya teşvik etmektedir. Her iki ülkede de her alanda işbirliği yapma fırsatları ve imkânları görülmektedir. Büyük potansiyel sahibi ve temeli güçlü tarihi bağlara dayanan Türkiye – Cezayir ilişkileri, tarihsel süreçleri ortaya konularak iki devletin de uluslararası çıkarları doğrultusunda Realizm anlayışıyla ilişkilendirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Türkiye - Cezayir ilişkilerinin gelecek perspektifi bu çalışmanın yazılmasına vesile olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Jeopolitik Kavramı

Jeopolitiğin ortaya çıkışını ünlü Alman siyasi coğrafyacı Friedrich Ratzel'in çalışmaları ile birlikte düşünmek mümkündür. Alman Jeopolitik okulunun kurucusu sayılan Friedrich Ratzel'e göre bir devletin dünya üzerindeki mevkii, üzerinde yaşayanların karakterini, faaliyetlerini ve kaderini belirleyecek bir öneme sahiptir.¹

Uluslararası İlişkilerin incelenmesinde teorik yaklaşım düzleminden bakıldığında devletlerin siyasal davranışlarını coğrafi koşullar ve güç dengeleri açısından analiz eden jeopolitik kavramı ilk kez İsveçli bilim adamı Rudolf Kjellen tarafından kullanılmıştır.²

Jeopolitik kavramı, Yunanca toprak anlamına gelen "geo" ile politika anlamındaki "politeia" kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Yerel ya da uluslararası seviyede politika ve coğrafya arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır.³

En geniş tanımla Jeopolitik, coğrafyanın politik, ekonomik, kültürel, askeri ve tarihi unsurlarla politikaya verdiği yöndür.⁴

¹ Faruk Sönmezoğlu: "Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi", İstanbul, Der Yayınları, 2012, s649.

² Ainur Nogayeva: Orta Asya'da ABD, Rusya ve Çin: Stratejik Denge Arayışları, Ankara, USAK Yayınları, 2011, s28.

³ Sait Yılmaz: http://www.academia.edu/7648509/Jeopolitik_ve_Jestrateji, s3.

⁴ Suat İlhan: "Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Türk Dünyası", Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1999, s17.

1.2. Realizme Genel Bakış

1930'lu yıllarda siyasal idealizme tepki olarak ortaya çıkan Siyasal Realizm akımının önde gelen temsilcilerinden ilki Amerika Birleşik Devletleri'nde Protestan bir din bilimci olan Reinhold Niebuhr'dur. Niebuhr'a göre, küçük gruplar arasındaki ilişkilerde olduğu gibi devletler arasındaki ilişkilerde de güç mücadelesi temel belirleyicidir.⁵

Uluslararası İlişkiler Teorilerinden Realizm anlayışına göre, devletler ulusal çıkarlarını artırmak maksadıyla ittifaklara önem vermektedirler. Realistlerin dünyayı anlamak için üzerinde durdukları temel kavramlar, "ulusal güvenlik", "hayati çıkarlar", "ulusal çıkarlar", ve "ittifaklar" çerçevesinde şekillenmektedir.⁶

Realizm ile Jeopolitik arasındaki benzerlikler şu şekilde özetlenebilir. Realizm ve Jeopolitik güç unsuruna önem vermektedir ve güç öğelerini aşağı yukarı aynı tanımlamaktadır.⁷

Güç ve ulusal güç devlete bir şey yaptırmayı ya da bir davranıştan vazgeçilmeyi sağlayan araçtır. Başında askeri güç; siyasal yapı, ekonomik durum, coğrafik konum ve büyüklük, nüfuz ve teknolojik düzeyde aynı derecede önemli unsurlardır. Bu öğeler dikkate alınarak süper devletler, büyük devletler, orta boy devletler ve küçük devletler olarak sıralanmaktadır. Bu bağlamda Jeopolitik kavramına da realist anlayışın egemen olduğunu söyleyebiliriz.⁸

⁵ Faruk Sönmezoğlu: **a.g.e.** , s126-127.

⁶ Mehmet Şahin, "**Din-Dış Politika İlişkisi: ABD örneği**", Doktora Tezi, Ankara, 2007, s49.

⁷ Ainur Nogayeva, **a.g.e.**, s29.

⁸ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, İstanbul, Alfa Yayınevi, 2004, s216.

Uluslararası politika alanındaki Siyasal Realizm akımının bir diğerk temsilcisi olan Hans Morgenthau ise sıraladığı “siyasal gerçekçiliğın altı ilkesi” ile bu konudaki temel görüşlerini ortaya koymaktadır.⁹

Bu ilkelerin birincisine göre, siyaset kökleri insan doğasında bulunan objektif yasalarca yönetilir. Uluslararası siyaset alanında bazı teorik çıkarımlara ulaşmak için siyasal eylemleri ve sonuçları değerlendiren tarihsel verilerden yararlanmak gerekir. İkinci olarak uluslararası politika alanında siyasal realizmin en temel öğesinin çıkar kavramı olduğu ve devletlerin dış politikalarının “çıkark” kavramına göre şekillenmesi gayet rasyonel bir tercih olmaktadır. Üçüncü olarak siyasal realizm, çıkar kavramını zaman ve mekâna göre değışmeyen, sabit bir olgu olarak görmektedir. Dördüncü ve beşinci ilkeler ise bireyler ve devletlerin tutumlarının birbirine karıştırılmaması gerektiğini ifade eder. Son olarak siyasal realizm siyasal alanın sosyal hayatın diğerk veçhelerinden otonom olduğu varsayımından hareketle, dış politikayı etkileyen siyasal olmayan etkenlerin siyasal olanlara göre daha ikincil bir öneme sahip olduğunu vurgular.¹⁰

⁹ Faruk Sönmezoğlu, **a.g.e.** , s128.

¹⁰ Faruk Sönmezoğlu, **a.g.e.** ,s129-130.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE-CEZAYİR İLİŞKİLERİNE TARİHSEL BİR BAKIŞ

2.1.Osmanlı Döneminde Cezayir

Yavuz Sultan Selim Döneminde Afrika'ya ilk kez adım atan Osmanlı Devleti kısa sürede kıtanın kuzeyinde hızla yayılmaya başlamıştır. Osmanlı Devletinin sınırları içinde kalan bütün toprakları genelde Osmanlı Avrupası, Osmanlı Asyası ve Osmanlı Afrikası diye buldukları kıta üzerindeki konumları göz önüne alarak inceleyebiliriz. Türk tarihinde Afrika üzerinde en geniş yönetimi gerçekleştiren Osmanlılar; Mısır, Habeş, Cezayir, Trablusgarp ve Tunus eyaletlerini salyane usulü ile idare etmekteydi. 16.yy'da Osmanlı Devleti 32 eyalete ayrılmaktaydı. Bunlardan Arap nüfusunun yaşadığı 13 eyaletten dördü olan Mısır, Trablusgarp, Tunus ve Cezayir Afrika'da bulunuyordu.¹¹

Cezayir köklü ve zengin bir kültür tarihine sahiptir. VII. yüzyıl ortalarında İslâm topraklarına katılan bu ülkelerde Rüstemîler, Ağlabîler, İhşidler, Fatîmiler, Zîrîr, Zeyyânîler, El-muvahhidler ve Hafsîler gibi milletler Osmanlı hâkimiyetinden önce hüküm sürmüşlerdir. XV. yüzyılda, Kuzey Afrika'da(el-Mağribu'l-Arabi) üç büyük devlet vardı: Merîniler, Zeyyanîler ve Hafsîhiler; bunlardan Merîniler Mağrib'de(el-Mağribu'l-Aksâ), Zeyyaniler Cezayir'de (el-Mağribu'l-Evsat), Hafsiler de Tunus'ta (el-Mağribu'l-Ednâ) hüküm sürüyorlardı.Ancak, bu üç devlet çoğunlukla birbirleriyle savaş halindeydi.Mahalli emirlikler arasında da iç çatışmalar vardı.Kuvvetli olan emirlik veya kabile zayıf olan emirlik ve kabileyi idaresine alıyordu. İç çatışmalar, kabilecilik sürtüşmeleri ve aşiretler arası kavgalar bölge halkını parçalamış ve zayıf düşürmüştü.¹²

Cezayir halkları, o devrin en güçlü devleti olan Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimine girmeyi en uygun çözüm gördüler. Kukû bölgesi emiri Ahmed b. Ei-Kâdı'nın daveti üzerine 1513 yılında Kuzey Afrika toprağına ayak basan Oruç Reis (öl.1518) kardeşi Hızır(Hayreddin) Reis (öl.1546), Tunus ve Cezayir ülkelerinde Osmanlı Hükümetini

¹¹ Mouloud Gaid, **Türkler İdaresinde Cezayir** (çev. Faik Melik), Genelkurmay Basım Evi, Ankara 1996

¹² Aziz S.İlter, **Şimali Afrika'da Türkler**, İstanbul, 1956, s.71

tesis etmeye çalıştılar. Neticede, Suriye'den sonra, Mısır, Tunus, Trablusu ve Cezayir'i ele geçiren Osmanlılar, Kuzey Afrika'daki Zeyyani ve Hafsi devletleri ile mahalli emirliklerin hâkimiyetini sona erdirdiler.¹³ Oruç ve Hızır Reis kardeşler 1514'te Cezayir'i itaat altına aldılar.

Cezayir tıpkı Müslüman İspanya(Endülüs) veya Latin Amerika gibi bir Katolik İspanyol ülkesi olma eşiğindeyken Barbaros kardeşlerce kurtarılmış oldu.¹⁴Daha sonra 1518'de tamamen Osmanlı hâkimiyetine giren Cezayir'e Hızır Reis (Barbaros Hayreddin) Beylerbeyi atanırken, Turgut Reis de 962/1555'de Tunus Beylerbeyi oldu.¹⁵

Kuzey Afrika'nın Osmanlı himayesine girmesiyle Türkler, dört yüzyıldan beri Müslümanların elinden çıkmış olan 'Akdeniz Hâkimiyetini Hıristiyanlardan geri almış oluyorlardı. Zamanla Akdeniz'i bir Türk gölü haline getiren Osmanlı Devleti, Kuzey Afrika'da emperyalist İspanyollara ve Portekizlilere karşı İslâm'ın ve Müslümanların koruyuculuğunu yaptı¹⁶.

Üç buçuk asır Osmanlı himayesinde yaşayan Cezayir'de Türk-İslam kültürünün derin izleri mevcuttur. Bugünkü halk dilinde bile çok sayıda Türkçe kelime vardır. Cezayir halkının önemli bir bölümünün Türk asıllı olması ve bir "Türk Azınlık Topluluğu" olarak varlığını sürdürmeye gayret sarf etmesi, bu ülkelerde Türk-İslam kültür unsurlarının uzun süre yaşamasını sağlayan faktörlerin en önemlisidir.

1518'li yıllarda Cezayir'i Bab-ı Âli'ye bağlayan Barbaros kardeşler Osmanlı imparatorluğunda bulunan eğitim-öğretim, idari ve kültürel kurumların benzerlerini fethettikleri bu ülkelerde kurmaya çalıştılar; ülkenin dört bir yanında idari, askeri, mali ve ilmi kurumlar kurdular. Bölge halkının kalkınması yolunda çeşitli çalışmalar

¹³ Ercüment Kuran, **Cezayir'in Fransızlar Tarafından İşgali Karşısında Osmanlı Siyaseti**, Yenilik Matbaası, İstanbul,1975, s.3

¹⁴ Ebu'l-Kasım Sa'dullah, **Tarihu'l-Cezairis-Sakafi**, Cezayir,1985, C.1,S.28-29

¹⁵Ebu'l-Kasım Sa'dullah, **a.g.e**, C.1, s.33

¹⁶ Mehmed Maksudoğlu, **Tunus'ta Dayıların Ortaya Çıkışı**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara,1967 s.10

yaptılar. Cezayir kültür tarihi yazarlarından Ebu'l-Kasım Sa'dullah bu durumu şöyle ifade eder: “Her Cezayirli'nin Osmanlı eğitim ve kültürünün bıraktıkları ile övünmesi lazımdır; çünkü Cezayirlinin Arap- İslam Toplumu'nun tarih ve uygarlık yolundaki hareketine katılmasını sağlayan bu dönem kültürü oldu.”¹⁷

Cezayirlilerin birçoğunun Türk asıllı olduğunu övünerek söylemesi, sosyal ve kültürel hayatta Türk kültürünün varlığını hissettirmeye devam etmesi, halk dilinde binlerce Türkçe kelimenin yaşamasıdır. Halk dilinde yaşayan Türkçe kelimelerin 3000 ile 6000 arasında değiştiği ifade edilmektedir.¹⁸

Cezayir'deki Türk varlığı; Osmanlı fethinden sonra İstanbul hükümetince gönderilen askerlerin, ilim ve din adamlarının bu ülkelere gelip yerleşmesi, öteki alanlarda olduğu gibi, eğitim-öğretim yapısında yeni bir durumun ortaya çıkmasına sebep oldu. Doğu İslam Uygarlığının temel ilkelerini, yerleşme ve yaşama yollarını eyaletlerine de taşıyan Osmanlılar, Müslüman Batının Doğu Kültür ve medeniyetini, ilim ve sanat hayatını tanımasını sağladılar.¹⁹

Cezayir'de ülkenin dört bir yanına medreseler, camiler, zaviyeler, kur'an kursları açarak, vakıflar kurarak ilim ve kültürünün yaygınlaşıp gelişmesine çaba sarfettiler.

Cezayir'in Osmanlı topraklarına katılmasına tekrar değinecek olursak; XVI. yüzyılın başlarında Akdeniz'de önemli bir güç haline gelen İspanya'nın, stratejik konumu dolayısıyla Cezayir'i işgal etmek istemesi üzerine Cezayir halkı, Barbaros Hayreddin ve Oruç Reis kardeşlerden yardım istemiş ve onları ülkelerine davet etmiştir.²⁰ Cezayir'in Osmanlı Devleti'ne katılması asıl adı Hızır olan Barbaros Hayreddin Paşa sayesinde

¹⁷ İbu Ebi Dinar, **EL-Munis fi Ahbarı İfrikiyye ve Tunus, Tunis**, M.Maksudoğlu (çev.), s.195.

¹⁸ Sabri Hizmetli, **Osmanlı Yönetimi Döneminde Tunus ve Cezayir'in Eğitim ve Kültür Tarihine Genel Bir Bakış**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 32, Ankara, 1953, s. 10.

¹⁹ Sabri Hizmetli, **a.g.m.** , s11.

²⁰ Mahmoud Bacha, **Prise De La Regence D'Alger**,Tizi-Quzou, 2005, s.28.

olmuştur. Bu iki kardeş²¹ İspanyol ve Portekizlilerle mücadele etmişler1516 yılında da Cezayir’i hâkimiyetleri altına almışlardır.

XVIII. Yüzyılın ortalarında Fransa bölgedeki ticari faaliyetlerini yürütmek üzere “Compagnie Royale D’Afrique” adıyla ticari faaliyetlerine devam etmiştir. 1789 yılında General Bonaparte’ın Mısır’a saldırması ile Osmanlı Devleti Cezayir’e baskı uygulayarak, Fransa’ya karşı savaş ilan ettirmiştir. Ancak 1801 yılında Beylerbeyi ile Fransa arasında varılan barış anlaşması ile ilişkiler tekrar düzeltilmiştir.²² Aslında bu dönem Cezayir tarihinin de dönüm noktalarından biridir. 1791-1830 yılları arası Cezayir’in siyasi, sosyal, ekonomik ve askeri olarak buhranlı zamanlarını oluşturmaktadır. Nitekim Osmanlı’nın tayin ettiği Dayı Muhammed Osman Paşa’nın (1766-1791) ölmesi yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmektedir²³.

1789 yılında Mısır’ı işgal ederek buralara yerleşmek isteyen Fransa bu emeline ulaşamayınca, Akdeniz’e kıyısı olan ve Fransa’ya daha yakın olan Cezayir-i Garb’a²⁴ gözünü dikmiştir. Cezayir’in Akdeniz’deki stratejik konumu dolayısıyla Batılı devletlerin tarihte her dönem ilgisini çektiğini açıkça söyleyebiliriz. Nitekim Fransa Afrika kıtasındaki varlığını Cezayir’i işgal ettikten sonra elde etmiştir.

5 Temmuz 1830’da ise Cezayir Dayısı Hüseyin Paşa İşgal kuvvetlerine karşı koyamayacağını anlayınca bir anlaşma yaparak ülkeyi Fransızlara bırakmak zorunda kalır²⁵. Barbaros Hayrettin Paşa’nın Akdeniz’de İspanya’nın öncülüğündeki Avrupalı güçlerle mücadelesi, Osmanlı Devletinin Akdeniz’de egemenliğini pekiştirmiştir²⁶.

²¹ Sinan-Chaouch, **Fondation De La D’Alger Histoire des Freres Baarberousse Arroudj et Khair-ed-din**, Trad.J.M. Venture de Paradis, Ed. Grand Alger Livres,Alger 2006, s.27.

²² Ercüment Kuran,**a.g.e.**, s.10.

²³ Nacereddin Saidouni, **L’Algerois Rural A La Fin Du L’Epoque Ottomane (1791-1830)**, Beyrouth 2005, s. 7.

²⁴ Cezayir-Garb :Batıdaki Adalar manasına (Alger kentinin önündeki adalardan) gelmektedir.

²⁵ Kaddour M’Hamsadji, **La Jeunesse de L’Emir Abd el Kader**, Alger 2005. S.95.

²⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı**, Ankara, 1983, s.368-369-370.

Barbaros Hayrettin Paşa ile Osmanlıların Garp Beylerbeyi olan Cezayir (1533), 1830 Fransız işgaline kadar Osmanlıların yönetiminde kalmıştır. Osmanlı'nın Cezayir'i yönetiminden resmi olarak çıkarması 1847 yılıdır. Bu tarihten itibaren Osmanlılar kendisine bağlı olan yerleri resmî olarak gösterirken, Cezayir ismini artık göstermemiştir.²⁷

Osmanlı Devletinin yönetimindeki Cezayir'de dört bölgeden oluşan bir yönetim yapısı oluşturulmuştur. Doğrudan Dayı'nın hâkimiyeti altına bulunan eyalet merkezi Cezayir şehri ve çevresi ile buraya bağlı; Titteri Beyliği, Batı Beyliği, Doğu Beyliğidir. Bu beyliklerin başında merkez dayısı tarafından atanan beyler bulunurdu.²⁸

Cezayir Garp Ocağı Osmanlı Devletine olan yönetsel bağlılığı bakımından dört dönem geçirmiştir.

1. Beylerbeyi Dönemi: Barbaros Hayreddin Paşa ile başlayan bu dönem 1587 yılına kadar sürmüştür. Sultan tarafından atanan beylerbeyi ülkeyi yönetmiştir. Bu dönemde Fas'ın bir kısmı ile Tunus Osmanlı'nın eline geçmiştir. İspanya'dan göçen Yahudilerin bölgeye yerleştirilmesi yeni kültür ve medeniyetlerin taşınmasını sağlamıştır. Sultanın naibi olarak ülkeyi yöneten beylerbeyi Cezayir kralı gibi bir konuma sahipti.
2. Paşalar Dönemi: (1587-1656): Paşaların gücünden endişelenen Divan-ı Hümayun, Garp ocaklarını üç bölerek her birinin başına üçer yıllığına görevli paşalar atamıştır. Üç yıl içinde zengin olmaya çalışan paşalar yönetim zaafı göstererek yönetimin yeniçerilerin eline geçmesine neden olmuşlardır. Fransızlarla yapılan mücadeleler, içeride yeniçerilerin başkaldırmaları, paşa halk ve kuloğulları arasındaki çatışmalar Garp Ocaklarının zayıflamasına neden olmuştur.

Cezayir ve diğer batı eyaletleri, korsanlığın geliştiği yerlerdi. Üç yıllığına merkez tarafından tayin edilen paşalar, kendi zenginliklerini düşündüklerinden eyaletlere bilgili, yetenekli yöneticiler atama yerine, en çok parayı veren kimseleri atadılar. Bu pasif

²⁷ Şinasi Sönmez, **Cezayir Bağımsızlık Hareketi ve Türk Kamuoyu (1954-1962)**, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2007, s.12-13

²⁸ Sönmez, a.g.e, s.13

durumdan istifade eden yeniçeriler ocağın idaresini ele geçirdiler. Paşaların idaresi göstermelik yönetime dönüştüğünden ve her üç yılda bir paşa tayininde yeniçerilerin maaşları arttırıldığından, toplanan vergiler maaşları karşılayamaz olmuştur. Geliri artırmanın çaresini, paşalar halktan daha çok vergi almakta bulmuştur. Önceden merkeze para gönderen ocak, masrafların artması üzerine tımar ve zeamet usullerini buralara da yerleştirdi. Sancakların arazileri birer birer devletin elinden çıkmaya başladı. Artan vergiler ve zaman zaman ortaya çıkan veba salgını halkta yönetime karşı bir hoşnutsuzluk yarattı.²⁹

3. Ağalar Dönemi (1671-1830): Memleketin yönetimini fiilen ele geçiren yeniçeriler bu durumu Osmanlı Devletine de kabul ettirdi. Ağalar yalnızca merkezde oturup padişahı temsil ediyordu. Yeniçeriler adeta bir askerî yönetim kurarak, seçtikleri ağalar iki ayda bir yenilenmeye başladı. Böylece ocak bu dönemde istikrarsız bir karmaşaya sürüklenmiştir.
4. Dayılar Dönemi (1671-1830): Para için çıkan ayaklanmalar sonucunda denizci reisler iktidarı ele geçirerek dayıları kendileri seçmeye başladılar. Dayılar ölünceye kadar hükümetin başında bulunmasına rağmen ağalar dönemindeki nüfuzları olmamıştır. Osmanlı Devleti ocakların idaresini birbirinden ayırmakla, Kuzey Afrika'nın idaresinin bir kişi elinde bırakmayıp imparatorluğun birliğini güvence altında tutmayı amaçlamıştır. Fakat uygulamada devletin amacı tersine olmuş, üç yıllığına gelen paşalar ocakların işleri ile ilgilenme yerine kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdir. Ocakların fiili yönetimi yeniçerilerin eline geçmiştir. Ayrıca, Cezayir Garp Ocağı çoğu küçük devletler olmak üzere çeşitli ülkelerle ticari antlaşmalar yaparak, ekonomik olarak da çoğu zaman Osmanlıdan bağımsız hareket etmiştir.³⁰

²⁹ Sönmez, a.g.e, s.13

³⁰ Sönmez, a.g.e, s.14

2.2. Cumhuriyet Döneminde Türkiye Cezayir İlişkilerini Etkileyen Gelişmeler

Cumhuriyet döneminde Türkiye – Cezayir ilişkilerini 3 döneme ayırmak mümkündür. 20.Yüzyılın İlk yarısı Türkiye-Cezayir ilişkileri, 1950 sonrası ve Cezayir'in bağımsızlık sürecinde Türkiye-Cezayir ilişkileri ve 2000'li yıllardan sonra Türkiye-Cezayir ilişkileri şeklinde özetleyebiliriz. 1. Dünya Savaşı'ndan 2. Dünya Savaşı'na kadar olan 20. yüzyılın ilk yarısı Türkiye'nin dış politikasında güvenlik eksenli dış politika yürüttüğü yıllar olarak bilinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi toprak bütünlüğüne yönelik politikaları öncelikli kılması sadece Cezayir'le değil, Arap dünyasından birçok ülkeyle ilişkilerini minimum düzeye indirdiği yıllardır. Cezayir'in bağımsızlık mücadelesi verdiği ve Türkiye'nin BM'deki Cezayir'in bağımsızlık oylamasında çekimser kaldığı 1954 sonrası dönem ise aslında Türkiye-Cezayir ilişkilerinin tarihteki kırılma dönemlerindedir ki uzun yıllar ilişkiler onarılamamıştır. Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı merhum Turgut Özal'ın 1985 yılında Cezayir'den özür dilemesiyle başlayan süreç Türkiye-Cezayir ilişkilerinin normalleşmeye başladığı dönem olarak bilinmektedir. Son olarak 2000'li yıllardan sonra Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2006 yılında başlattığı Afrika Açılımı sonrası gerçekleştirilen üst düzey resmi ziyaretler Türkiye-Cezayir ilişkilerine olumlu yönde ivme kazandırmıştır.

2.2.1. 20.yy'da Türk Dış Politikası ve Türkiye – Cezayir İlişkilerine Bakış

İkinci Dünya Savaşında karşılaştığı baskılar ve sonrasında Sovyetler Birliğinin Boğazlar üzerinde hak talep etmesi, Türkiye'nin Batı ile ittifak kurma arayışına girerek, dış politika arayışlarının temel noktaları olarak görülmektedir.

Türkiye'nin NATO antlaşmasına dâhil olmasıyla izlediği siyaset, Cezayir'in bağımsızlık savaşı döneminde Fransa ile olan ittifakından dolayı; Cezayir'in bağımsızlık mücadelesine karşı olmamasına rağmen çelişkiler ortaya çıkarmıştır. NATO bir pakt olarak Cezayir Kurtuluş Savaşı önderleri tarafından düşman paktı olarak ilan edildi. Türkiye, tarihi ve dini bağları olduğu Cezayir halkı ve müttefiki Fransa ikileminde kaldı. Birleşmiş Milletlerde Cezayir ile ilgili oylamalarda kardeş- müttefik çelişkisini yaşamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri, dış politikasının ana amacı devleti dışarıdan gelecek tehlikelere karşı savunmak, bütünlüğünü dış tehlikelerden korumak, kendine sınır ülkelerle saldırmazlık garantisi sağlayan antlaşmalarla amaçlarını gerçekleştirmektedir. Türkiye, meydana gelen uluslararası ve devletlerarası anlaşmazlıklarda kendi toprak bütünlüğüne yönelik tehditlerin önüne geçecek politikalardan yana taraf olmuştur. 1925 yılında Türk-Sovyet Dostluk Anlaşması, Musul Sorunu, İngiltere ile 1926'da, Türkiye-İran Antlaşması 1926'da, 1934 yılında Balkan Antantı, 1936'da Montreux Boğazlar Sözleşmesi, Sadabat Paktı, Türkiye, İran, Afganistan ve Irak ile 1937'de, Fransa ile Hatay Sorunu 1939'da giderilerek antlaşmalar yapılmıştır³¹.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Müttefik ülkeler tarafından savaşa girmesi için baskılarla karşılaşan Türkiye; savaştan sonra Sovyetler Birliği'nin toprak isteği ve Boğazların ortak kullanımını ileri sürmesi karşısında yeni arayışlara yönelmiştir. Ekonomik bakımdan içeride zorluklar yaşarken, dış baskıları iyiden iyiye hissetmeye başlamıştır. Sahip olduğu askeri gücü karşılaştığı tehditleri karşılayacak durumda değildir. Ekonomik ve askeri yetersizlikler, uluslararası yapıda meydana gelen değişiklikler, Türkiye'yi yeni arayışlara yöneltmiştir.

Sovyetler Birliği savaş sonrası dünyada Türkiye'yi yalnız bırakmak istemiştir. Yalta Konferansında Türkiye'ye karşı olumsuz tavırlarını belli eden Sovyetler Birliği, Birleşmiş Milletlere katılmasını istememiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye uluslararası alanda içine düştüğü yalnızlığı ve devamında aradığı ittifakları NATO'ya girişiyle tamamlamıştır. Atatürk döneminde izlenen dış politika, meydana gelen zorlayıcı etkilerle terk edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, İngiltere ve Fransa'nın öncülüğünü yaptığı uluslararası siyasal gelişmelerin artık Sovyetler Birliği ve ABD'nin daha etkin olduğu bir döneme yerini bırakmıştır. Orta Doğu'da enerji kaynaklarının kontrolü ve buna bağlı gelişmeler Sovyetler Birliği ve ABD öncülüğünde yeniden paylaşım sürecine girerken, bölgede ortaya çıkan bağımsızlık mücadeleleri ve devletlerin durumunu belirlemesi iki

³¹ İsmail Soysal, *Fransız Devrimi'nin Türk Dış Politikasına Etkileri*, Sempozyum Tebliğleri, Ankara, 1989, s.96.

devlete yakınlık ve karşıtlık durumlarıyla belirlenmiştir. NATO'ya üye olan ülkeler ABD'nin öncülüğünde hareket ederken; Varşova Paktı'na üye ülkeler Sovyetler Birliği'nin öncülüğünde hareket etmiştir. “Soğuk Savaş” dönemi denilen süreç Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar sürmüştür.

Türkiye NATO'ya bağlılık adı altında dış politikasını üye ülkelerin çıkarlarına ters düşmeyen, özellikle ABD'nin izlediği politikaya uygun bir yol izlemiştir. Ayrıca ABD ile çok sayıda ikili askeri anlaşmalar yapmıştır. ABD ile Türkiye arasında yapılan yardım anlaşması 23 Şubat 1945 tarihinde gerçekleşmiştir.

Bu anlaşma ile ABD'nin 11 Mart 1941'de çıkardığı “Ödünç Verme ve Kiralama” kanunundan yararlanan ülkeler arasına Türkiye de katılmıştır. Askeri yardımla başlayan ve Türkiye'nin ekonomik ve siyasi bağımsızlığına zarar verdiği, hatta ABD'ye bağımlı hale getirdiği tartışmalarını da beraberinde getiren anlaşmalar dizisi zamanla ekonomik alanlarda da devam etmiştir³². 1947'den itibaren Türkiye hükümetleri ABD ile Türkiye Büyük Millet Meclisi onayından geçmeyen anlaşmaların sayısı 54'tür. Bu anlaşmaların 34 tanesi 1950-1960 arasında yapılmıştır. Yine bu anlaşmalarla Türkiye'de Amerikan stratejik hava üsleri kurulmuştur.³³

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra Cumhuriyet Halk Partisi hükümetleri 1950'ye kadar ülkeyi yönetti. ABD ile ekonomik ve askeri ilişkilerin başlangıcı bu hükümetler döneminde. NATO'ya girme çabaları CHP hükümetleri döneminde başlamıştır. 1950'de Demokrat Parti iktidara geldikten sonra CHP hükümetlerinin politikasını devam ettirmekle birlikte, iktidarda kaldıkları on yıllık dönemde Ortadoğu politikasında farklı tutum ve anlayış içine girmişlerdir.³⁴

Demokratik Parti'nin iktidara geldiği, 1950 yılı ve sonrasındaki on yıllık dönem, sömürge altındaki ülkelerin bağımsızlık mücadelelerini hızlandırdığı bir dönemdir. Türkiye'nin NATO yoluyla askeri ortaklıklara girdiği İngiltere ve Fransa'ya karşı

³² Haydar Tunçkanat; İkili Anlaşmaların İçyüzü (İktisadi, Askeri, Siyasi), Ankara, Ekim Yay. 1969, s.23-24.

³³ Sarıay, a.g.e, s.1-6.

³⁴ Ayşegül Sever, **Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu**, Boyut Yayınları, İstanbul, s.84.

Afrika ve Asya’da birçok sömürge halkı mücadele etmektedir. Bu yıllar Ülkeler arasında izlenen siyasetin değiştiği, dünyanın yeniden şekillendiği yıllardır. İngiltere ve Fransa Orta Doğu’da etkinliğini kaybederken yerini, ABD ve Sovyetler Birliği’ne bırakmış, her iki devlet Ortadoğu’da daha etkin politikalar geliştirmek amacıyla bir güç yarışına girmişlerdir. Türkiye bu güç yarışında ABD’nin yanında yer alarak batılı ülkelerin siyasetine ters düşen bir tutum içerisine girmemiştir. Ulusal çıkarlarını izlediği siyasetle NATO siyaseti özdeşleştirmiştir.

İzlenen dış siyasetin nedenini Celal Bayar kendi bakış açısıyla değerlendirmiştir. Bayar’a göre, Demokrat Parti iktidara geldiğinde Amerika ve Avrupa devletleri Atlantik Paktı etrafında, Sovyet Birliği ve diğer işgal altında tuttuğu devletlerle “Varşova Paktı” olarak bir topluluk halinde toplanmışlardır. İki blok arasında bir Soğuk Savaş ve Sovyet Rusya’nın Türkiye’den istekleri vardır. Buna karşın Atlantik Paktı’nın etrafında toplanan ülkeler Türkiye’yi aralarına almak istememektedirler³⁵.

Kuzey Kore’nin Güney Kore’ye saldırmasını Türk devlet adamları Sovyetlerin Ortadoğu saldırısının takip etmesi ile Türkiye’nin de Kore’nin durumuna düşmesinden endişe etmişlerdir. Kore saldırısını Sovyetler Birliğinin yeni bir yayılma faaliyeti olarak değerlendirmişlerdir. Kuzey Kore’nin saldırısı batılı demokratik ülkelerde de endişe ile karşılanırken, Birleşmiş Milletler 27 Haziran 1950’de Kore’ye yardım kararı almış, aynı karar Türkiye’ye de telgrafla bildirilmiştir. Türk hükümeti bu telgrafa aynı gün olumlu cevap vermiştir. Türkiye’nin Kore Savaşından zaferle çıkması, NATO’ya üye ülkelerin yakınlık hislerini kazandırmış, Türkiye’nin NATO’ya girmesini kolaylaştıran önemli bir neden olmuştur.³⁶

Celal Bayar Demokratik Parti’nin ilk başkanıdır. Parti iktidara geldikten sonra Cumhurbaşkanı seçilerek; 1950-1960 arasında Türkiye’nin üçüncü Cumhurbaşkanı olmuştur. Dolayısıyla Demokratik Parti iktidarlarının siyasetine yön veren kişilerden biridir. Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçildikten sonra, kendisinden önceki

³⁵ İsmet Bozdağ, **Celal Bayar, Başvekilim Adnan Menderes**, Tercüman gazetesi Yayınları, İstanbul, 1986, s.128.

³⁶ Sarıay, **a.g.e.**, s.87.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile dış politika hakkında görüşerek, NATO'ya girmenin Türkiye'nin yararına olduğu konusunda görüş birliğine varmışlardır.³⁷

Bakanlar Kurulunda yapılan görüşmeler, açıklanan düşünceler, Türkiye'nin durumunun bir kez daha gözden geçirilmesi, öteki uluslarla ilişkileri güçlendirmesi yönündedir. İlk adım olarak Celal Bayar, siyasi rotanın yönünün Atlantik Paktına giriş olarak açıklar. Gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra NATO'ya girmek için başvurulmuş, fakat ABD ve İngiltere'nin öncülüğünde Atlantik Paktı üyesi ülkeler Türkiye'nin girişimine karşı çıkmışlardır.³⁸

Atlantik Paktı(NATO)'ya giriş, ABD büyükelçisinin pakt üyesi 12 devlet adına Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye verdiği Lizbon'da yapılacak konferansa davet mektubu ile kesinleşmiş ve 18 Şubat 1952'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde oybirliği ile alınan karara gidilmiştir.³⁹

Dış politikasını yeni konuma göre belirleyen Türkiye, özellikle Orta Doğu'daki bölge ülkelerinin, bağımsızlık mücadelesi veren halkların aleyhine olabilecek tutumlar sergilemiştir. Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi üzerine, İngiltere ve Fransa'nın Mısır'a saldırmasında; Fas ve Tunus'un bağımsızlık mücadelesinde Birleşmiş Milletlerde verdiği oylarla Fransa'nın yanında yer almıştır. 13 Aralık 1912'de Birleşmiş Milletler Siyasi Komisyonu'nda Araplar, Tunus olayları dolayısıyla Fransa'nın kınanmasını istedikleri zaman, teklifin reddi için Fransa'nın lehinde oy kullanılmıştır.⁴⁰

Türk devlet adamlarını asıl eleştirdikleri konu, Mısır Devlet Başkan'ı Cemal Abdünnasır'ın izlediği politikalarıdır. Türkiye'nin Bağdat Paktında lider duruma gelmesi, öteki Arap ülkelerini bu pakta dâhil ederek genişletmeye çalışması, Mısır'ın izlediği politikaya ters düşmüştür. Suriye, Lübnan, Ürdün gibi ülkeleri çevresinde

³⁷ Bozdağ, a.g.e.s.126.

³⁸ Bozdağ, a.g.e, s.131.

³⁹ Cem Eroğul; **Demokrat Parti, Tarihi ve İdeolojisi**, 3.baskı, İmge Yayınları, Ankara, 1998,s.116.

⁴⁰ Cem Eroğul, a.g.e, s.118.

toplayarak paktı daha güçlü hale getirmek isteyen Türkiye'nin amacı, Orta Doğu politikasında belirleyici rol oynamaktadır.

Türkiye'nin Orta Doğu siyasetinin, batılı ülkelerin izlediği siyasetle örtüşmesi, Mısır'ın liderliğindeki Arap ülkeleri ile Türkiye arasında bir gerginliğe neden olmuştur. Cemal Abdünnasır iktidara geldikten sonra Süveyş kanalını millileştirerek İngiltere ve Fransa'nın ülkeden tasfiyesi, her iki ülkenin NATO'da Türkiye'nin müttefiki oluşu ve Bağdat Paktı'na sonradan İngiltere'nin katılması; yukarıda anlatılan gerginliğin sebepleridir.

Öte yandan, Kuzey Afrika'da yapılan bağımsızlık mücadelelerine Mısır açıkça destek vermiştir. Fransa ile mücadele anlamına gelen bu destek Arap dünyasında, Türkiye ile rekabet halinde olan Cemal Abdünnasır'ın lehine bir durum oluştururken, Türkiye, Mısır'ın mücadele ettiği İngiltere ve Fransa'nın en yakın müttefiktir. Fas ve Tunus'un Fransa'ya karşı verdiği mücadele Türk basınında haber olmaktan öteye yer almamıştır. Ancak bağımsızlığını kazandıktan sonra bu ülkelerin haklılığına ilişkin, bağımsız olması gerektiği yönünde yazılar yer almıştır.

2.2.2 Cezayir'de Fransız İşgali

Cezayir, Avrupalı sömürgeci devletlerin Osmanlı Devletinden zorla aldıkları ilk İslam ülkesidir.⁴¹ Cezayir, Fransız işgaline kadar Osmanlıların yönetiminde kaldı.

Fransa 1848 yılında, Alger, Oran ve Konstantin olmak üzere üç vilayet şeklinde Cezayir'i kendi ülke topraklarına katmıştır. Yani Fransa'ya göre Cezayir toprağı yoktur, buralar Fransa'nın doğal parçasıdır.⁴² Fakat Afrika'nın diğer bölgelerinde işgal ettiği devletlerde böyle bir uygulamaya gitmemiş, kendilerine bağlı bir devlet olarak bırakmışlardır.

⁴¹ Kenan Akın, **Cezayir'de Fransız Vahşeti ve Ötesi**, Derin Yayınları, İstanbul, 2003,s.39.

⁴² Mahmoud Bacha, **a.g.e. s.118.**

Fransa Cezayir’de 1830 yılının Mayıs ayında başlayan ve bu ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1962 tarihindeki Evian Antlaşmasına kadar geçen süre zarfında milyonlarca insan katletmiştir. 1830-1847 yılları arasında 3 milyon olduğu tahmin edilen nüfusun 700 bini katledilmiştir⁴³. Yakın tarihlere gelindiğinde ise durum daha da vahim bir durum arz etmektedir. Sadece 1954 ile 1962 yılları arasında öldürülenlerin sayısı 1,5 milyon olarak hesaplanmıştır. Cezayir’de toplu mezarların bulunduğu yerler şunlardır: Tizi-quzoui, Adrar, Haynel-Maadi, Galisane, El-Asnan, Bouji, Tebass, Mouasker ve Batna. Cezayir’deki en büyük toplu mezar yüzlerce kafatasının bir arada olduğu Harrata’da bulunmuştur⁴⁴.

Fransa’nın Cezayir’de soykırımın veya “Kültürel Soykırım”ın kimlik boyutu da ayrıca değerlendirilmelidir. 1959 yılında Charles de Gaulle Cezayir’de yaptığı bir konuşmada “Cezayir’de tek bir sınıf vardır, o da Fransız ulusudur” diyerek diğer bütün kimlikleri yok saymıştır.⁴⁵

Fransızların değerler üzerinden uyguladığı bir soykırım daha söz konusudur. İşgal ettiği topraklara yerleşen Fransızlar evlerinde gündelik işlerini yapmak üzere hizmetli ve temizlikçi olarak yerli halkın kadınlarını istihdam etmişlerdir. Fakat bunlara bir tek “Fatma” ismi verilmiştir.⁴⁶ Sömürge döneminde “Fatma” ismi, Fransızların evlerinde hizmet eden, temizlikçi, aşçı, bakıcı gibi görevleri olan kadınlara veriliyordu. Bu durumdan rahatsız olan halk artık kızlarına “Fatma” adı koymaz olmuş, İslam peygamberinin kızının adı hafızalarda küçük düşürülerek silinmek istenmiştir. Bununla beraber 1830 yılında yüzlerce cami, okul ve dini müessese işgal ordusu tarafından komuta merkezi, yatakhane, hastane, ikametgâh veya depo olarak kullanılmış, bir kısmı da kiliseye çevrilmiştir⁴⁷.

⁴³ Adil Baktaya, “1830: Fransa’nın Cezayir’i İşgali, Abdülkadir’in Yükselişi ve Amerikan Kamuoyunda ‘Abdülkadir’ Hayranlığı”, Ortadoğu Etütleri, Ocak 2010, Cilt 1, Sayı 2, s.153.

⁴⁴ Kenan Akın, a.g.e, s.10.

⁴⁵ Kenan Akın, a.g.e, s.52.

⁴⁶ Kenan Akın, a.g.e, s.23.

⁴⁷ Mahmoud Bacha, a.g.e, s.79-94

Bağımsızlık mücadelesinin verildiği 1940-50’li yıllarda Fransız vahşeti hiç eksilmemiş tam tersi daha da artmış ve sertleşmiştir. Nitekim insanların topluca kurşuna dizilmeleri, kireç fırınlarında yakılmaları, dağlardan ve köprülerden atılmaları bu katliamlarının şahitlerinin hafızalarında hala canlılığını muhafaza etmektedir. İsveçli bayan gazeteci Christiana Lilliestiema’nın şahit olduğu bir olay vardır: “Hepsine bu yedi yaşındaki çocuğun gözleri önünde, benliğinden silinmesin diye vahşice işkenceler yapılıyor ve seyretmesi sağlanıyordu⁴⁸.”

Fransız işgaline karşı koyan liderlerden Ahmet Bin Bella bu konuyu ısrarla vurgulamaktadır: “Sistematik soykırım, Cezayir kültürel kimliğinin vahşice ezilmesiyle sürdürüldü. Yerli Cezayirliler Fransız tebaasıydı ancak İslam dinini ve Arap kültürünü reddettiklerinde Fransız vatandaşı olabiliyorlardı. Bu acımasız kültürleştirme politikası, geriye kalan Cezayirlilerin kendi anadilleri olan Arapça konuşmaları yönündeki baskı ve Fransız kolonel kültürü dayatması ile sürdü.”⁴⁹

1516 yılından 1830 yılına kadar -312 yıl- Osmanlı hâkimiyetinde kalan Cezayir halkı en huzurlu dönemini yaşamıştır. Türkler halkın diline, kültürüne, eğitim metoduna, ticari ilişkilerine, geleneklerine saygı göstermiş, bunları değiştirmek veya ortadan kaldırmak için en ufak bir teşebbüste dahi bulunmamışlardır.⁵⁰

1830 ile 1962 yılları arasındaki Fransız işgali dönemi ise Cezayir ve halkının karanlık devirleri olarak tarihe geçmiştir. Fransız askerler Cezayirlileri öldürmekten zevk almışlar, katliamları ve cinayetleri sosyal yaşamlarının bir eğlencesi haline getirmişlerdir⁵¹.

⁴⁸ Kenan Akın, **a.g.e.**, s.2.

⁴⁹ Ahmet Akgündüz, “Fransa’nın Cezayir Katliamı”, <http://www.ekovitrin.com>, (Erişim) 23.12.2014

⁵⁰ Mahmoud Bacha, **a.g.e.** s.29.

⁵¹ Amar Belkhdja, **a.g.e.** s.101.

2.2.3 Cezayir'in Bağımsızlık Hareketi

Cezayir'in Bağımsızlığına ilişkin Bianet İnternet sitesinde yayımlanan Ayşe Hür imzalı makale süreci şu şekilde ifade etmektedir;

“1930'lara gelindiğinde Cezayir'de bağımsızlık mücadelesi üç ana akım tarafından yürütülüyordu. Solcu Ahmet Messali Hac, milliyetçi Ferhat Abbas ve İslamcı Şeyh Abdülhamid Bin Badis'in temsil ettiği üç akımında ortak paydası, Fransız sömürgeciliğine karşı olmalarıydı. Fransa tarafından defalarca tutuklanmış olan Messali Hac'in serbest bırakılması için 5 Mayıs 1945'te düzenlenen gösteriye beş yüz bin kişinin katılmasıyla Fransızlar iyice sertleşti. Setif, Blida, Oran, Guelma şehirleri başta olmak üzere pek çok yerde katliam yaptılar. Kısaca “Setif Katliamı” denen bu olaylar sırasında Fransız kaynaklarına göre 1500, Cezayir kaynaklarına 10.000 Cezayirli öldürülmüştür. O sırada Türkiye'de tek parti iktidarı vardı ve katliama yönelik tepki olmadı. 1952'de Mısır'da Kral Faruk yönetimini deviren Cemal Abdülnasır, Cezayirli bağımsızlıkçıların yanında yer aldı. Arap milliyetçiliğin başına geçen Nasır, Türkiye'nin Ortadoğu'daki en büyük rakibiydi. Dolayısıyla Mısır'ın desteklediği bir hareket, otomatik olarak Türkiye'den destek görmüyordu.

Türkiye o yıl Fransa'nın belkemiğini oluşturduğu NATO'ya üye olmuştu. Batı bloğunda kendisine yer açmaya çalışırken, Fransa'nın sömürge politikalarını eleştirmesi hiç doğru olmazdı. Fransa'yı eleştirmek bi yana, 1953'te Fransa'ya giden Adnan Menderes'e Légion d'Honneur Nişanı takıldı, Grant Cordon rütbesi verildi. Ardından ilk Fransız-Türk Parlamenterler Dostluk Grubu faaliyete geçti. 10 ve 24 Ekim 1953 tarihlerinde Kahire'de toplanan Cezayir Kongresi'nde bütün örgütlerin lağvedilerek yerine Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) ve silahlı kanadı Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun (ANL) kurulmasına karar verildi. Sabotajlar, direnişler, genel grev gibi değişik yöntemlerle sömürge yönetimini felç etti. Örgüt modern silahlara sahip değildi ama kısa sürede Cezayir'in genelinde etkili olmayı başardı.

Türkiye'deki gazeteler ANL'nin eylemlerini “tedhiş (şiddet, terör) hareketleri”, “çapulculuk”, “eşkıyalık”, “isyan”, “ayaklanma” olarak niteliyordu. Gazetelere göre konu Fransa'nın “iç işleri” idi.

Cezayir Meselesi 18-24 Nisan 1955'te Endonezya'nın Bandung şehrinde toplanan Bandung Konferansının en önemli gündem maddesi oldu. Nehru sömürgeciliği kınarken, Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu esas tehlikenin komünizm olduğunu söylüyordu. Sonuç olarak Zorlu'nun şahsında Türkiye Cezayir'in ve diğer sömürge halklarının bağımsızlığına karşı çıkıyordu. Mısır ve Suudi Arabistan, Cezayir Meselesi'ni BM Güvenlik Konseyi'ne taşıdı. Hatta Ulus gazetesi bir keresinde "Cezayir'de 102 Milliyetçi Daha Şehit Edildi!" diye başlık attı. Basının sempatisi 23 Ekim 1956'da Ahmet Ben Bella ve beş arkadaşının bindiği uçağın, Fransız askeri uçakları tarafından zorla Fransa topraklarına indirilmesiyle daha da arttı. Demokrat Parti Senatörü John F. Kennedy'nin Temmuz 1957'de Cezayir'in artık sadece bir Fransız meselesi olmadığı, ABD'nin Cezayir'in bağımsızlığının yolunu açması gerektiği şeklindeki konuşması Türkiye'nin yeni rotasını belirledi. O tarihten sonra Türkiye, Cezayir ve benzeri konularda Fransa ile birlikte hareket etmeyi bırakıp, ABD ile birlikte çekimser oyu kullandı. Örneğin Aralık 1958'de BM'deki Asya-Afrika ülkeleri grubunun Cezayir'in bağımsızlığının hemen tanınması yönündeki önergesine çekimser oy verecekti.

Ancak bu tarihi bir oydu, çünkü önerge bir oy farkla reddedildi. Bu yüzden Cezayir'deki kanlı savaş üç yıl daha devam etmişti. Bu oylamadan sonra Cezayirlilerin bağımsızlık talepleri daha da şiddetlendi. Cezayir ve Fransa tam bir savaş alanına dönünce(bu arada Uzakdoğu Asya'daki Fransız politikaları da çökmüştü) Fransa çareyi, De Gaulle'ü göreve çağırmakta buldu. 2 Haziran 1958'de, altı aylık bir dönem için kendisine sınırsız yetkiler verilmesi ve yeni bir anayasa yapılması kaydıyla "ulusun başına geçmeyi" kabul eden De Gaulle, sosyal plan olan Cezayir için "Bin Köy Projesi" adlı planını açıkladığında, Türkiye bunu "De Gaulle Mucizesi" diye yorumlamıştı. Hâlbuki plan Cezayir'i modern bir sömürge haline getirmeyi amaçlıyordu.

Türkiye 19 Eylül 1958'de Kahire'de kurulan Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti'ni de tanımadı. Türkiye çekimser oylarından birini, Aralık 1958'de BM'de Cezayir meselesinin çözümü için tarafları görüşmeye çağırarak karar metni oylanırken verdi.

Karar 35 kabul, 18 ret, 28 çekimser oyla kabul edildi. Ancak kabul oyları üçte iki çoğunluğu oluşturmadığı için bağlayıcı olmadı. Neyse ki Türkiye'nin çekimser oyu bu sefer hayati bir rol oynamamıştı. 1959 yılının sonlarında, Arap Birliği üyesi ülkeler, BM Siyasi Komisyonuna Fransa'nın esir kamplarında tuttuğu Cezayirlileri imha ettiği yolundaki haberleri soruşturmak üzere bir komisyon kurulmasını önerdiler. Tasarı 26'ya karşı 35 oyla kabul edilirken, 17 ülke çekimser kaldı.

Fransızların Cezayirlilere yaptığı sistematik işkenceleri dünya kamuoyu yine bir Fransız'dan Henry Alleg'in Le Question (Sorgu) adlı kitabından öğrenmişti. Kitap, Türkçe'ye 1959'da çevrilmişti. Muhtemelen kitabın da etkisiyle, DP Hükümetinin Cezayir politikası en sonunda DP milletvekillerinden birinin tepkisini çekti. 1953'te kurulan Türk-Fransız Dostluk Grubu'nun Başkanı Nevşehir Milletvekili Münip Hayri Ürgüplü, görevinden istifa etti. Türkiye'nin Cezayir politikası ancak 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra değişikliğe uğradı. Çünkü darbeciler Fransa ve ABD'yi emperyalist, kendilerini ise anti-emperyalist olarak niteliyordu. MBK Başkanı Cemal Gürsel, 31 Temmuz 1960'ta "Ben öteden beri Cezayirlilerin sarf ettikleri asilane ve kahramanca mücadelelerini yakın bir alaka ile takip etmekte idim." demişti. Darbe hükümetinin Dışişleri Bakanı Selim Sarper'de 23 Eylül 1960'ta BM Genel Kurulu'ndaki konuşmasında, Türkiye'deki yeni yönetimin Cezayirli bağımsızlık savaşlarını daha aktif destekleyeceğinin işaretini vermişti.

Fransa 1960 yılında tam 360 bin askerle Cezayir'deki bağımsızlık savaşını en kanlı biçimde bastırmaya çalışıyordu. Milyonlarca insan evlerinden yurtlarından ayrılarak daha güvenli gördükleri bölgelere gitmiş, yüzbinlerce Cezayirli, Tunus ve Fas'a sığınmıştı. Sınır boylarında kurulan mülteci kamplarında yoksulluk ve açlık hüküm sürüyordu. Bu dönemin gerçek bilançosu hala bilinmiyor, ama 1982 yılında Fransa parlamentosunda açıklanan bir resmi rapora göre 1954-1960 arasında 157 bin ANL askeri ve 187 ila 227 bin arasında sivil ölmüştü. Cezayir kaynaklarına göre ölü sayısı 1,5 milyona yaklaşıyordu. Bağımsız kaynaklar ise 500 bin Cezayirlinin hayatını kaybettiğini söylüyordu. 1 milyondan fazla Cezayirli hapse girmiş; 2,5 milyona yakın Cezayirli de mülteci duruma düşmüştü. En düşük rakam esas alındığında bile ortada korkunç bir katliam vardı. 21 Nisan 1961'de Fransız ordusunun dört önemli generali

De Gaulle'e karşı bir darbe girişiminde bulundu. Darbe önlendi ve iki generali tutukladılar. Ele geçirilemeyen iki General OAS adı altında örgütlenerek Cezayir'de ve Fransa'da terör eylemleri başlattılar.

Cezayir Ulusal Kuruluş Cephesi Ağustos sonunda Fransa'da eylemlere başladı. Fransız polisi de tavrını sertleştirdi. Cezayirli göçmenlerin yaşadığı mahalleler abluka altına alındı. Arama ve taramalarda insanlar kaybolmaya Seine Nehrinde karaderili insanların cesetleri görülmeye başlandı. Bütün bunlar dünya kamuoyunu ayağa kaldırdı. Asya-Afrika Grubu devletleri konuyu BM'ye taşıdı. 16 Kasım 1961'de 35 çekimser oya karşı 62 oyla kabul edilen tasarı, Fransa'yı Cezayir'in bağımsızlığını tanımaya ve hapiste tutulan kişilere adil davranmaya davet ediyordu. Türkiye'nin oyu ise çekimserdi. Cezayir'de 1 Temmuz 1962'de yapılan halk oylamasında 16.534 hayır oyuna karşılık 5.975.581 oyla Cezayir'in bağımsızlığı kabul edildi. Bağımsızlıkla birlikte Cezayirli liderlerin (Ben Bella, Ben Hetta , Huari Bumedyen) iktidar savaşı başladı ve nihayet Cezayir 8 Ekim 1962'de BM'ye üye oldu. İlk büyükelçi Semih Günver, Temmuz 1963'te göreve başladı. Ancak 1965'te Cezayir'in ilk Cumhurbaşkanı Ben Bella'yı kansız bir darbe ile devirerek iktidarı ele geçiren Bumedyen'in ilk açıklamalarından biri, "Türkiye'ye dargın ve kızgın olduklarına" dairdi. Nitekim Bumedyen döneminde(1977'ye kadar sürdü) Cezayir Türkiye'de elçilik açmadı. 1985'te Cezayir'i ziyaret eden dönemin Başbakanı Turgut Özal 1950'li yıllarda BM oylamalarında Türkiye'nin takındığı tutum için Cezayir'den özür diledikten sonra Türkiye-Cezayir ilişkileri normalleşmeye başladı.

2000 yılında Le Question kitabının yazarı Henry Alleg'in öncülük ettiği 12 Fransız aydını Cezayir Savaşı boyunca Fransa tarafından yapılan işkencelerin kabul edilmesini ve kınanmasını isteyen bir bildiri yayınladı. Aynı şekilde Fransız ordusunun mensupları da eskisi gibi suskun değil. Örneğin 1955-1957 yılları arasında Cezayir'de görev yapan general Paul Aussaresses, 2001 yılında yayımladığı Services Speciaux Algérie 1955-1957(Cezayirde Özel Görevler 1955-1957) adlı kitabında Fransız ordusunun Cezayirde işlediği korkunç suçları itiraf etti.⁵²

⁵² Ayşe, Hür: **Türkiye'nin Cezayir konusunda alını Ak mı?**

2.2.4. Cezayir'in Bağımsızlık Sürecinde Türkiye'nin Tutumu ve Türk Basınına Yansımaları

Cezayir'de olayların başlamasından itibaren haberler dönemin bütün gazetelerinde yer aldığını görüyoruz. Orada muhabiri olmayan gazetelerin haberleri veriş biçimi genelde haberin kaynağına bağlıdır. Cezayir Ulusal Kurtuluş mücadelesini verenler, “mukavemetçi”, “milliyetçi” nitelendirmeleriyle anılmışlardır. Olaylar başladıktan birkaç gün sonra gazetelerin dış politika köşelerinde yazarlar tarafından değerlendirilmeye başlanmasına rağmen, hareketin nereye varacağı ya da Türkiye'nin ne yapması konusunda bir düşünce henüz mevcut değildir. Daha çok Fransa'nın bir iç sorunu olarak görülerek, Fransa'nın soruna bir çözüm bulacağı ümidi vardır.⁵³

Cezayir olayları Zafer gazetesinin dış politika köşesinde Fransız gazetelerinden alınan bilgilere göre değerlendirilmiştir. 1952'den beri Fransa'da gözetim hapsinde tutulan Mesalli Hac'ın taraftarlarının bu ayaklanmayı başlatabileceği şüphesi ile Fransız gazetelerinin değerlendirmelerini vererek, Mesalli Hac'ın geçmişteki siyasal faaliyetlerinden hareketle, ona bağlı militanlardan geleceği tahmini yapılmıştır. Fransa basınının Komünist Partisinin desteğinden söz ettiğini bunun doğru olabileceğine yazar da katılarak; böylelikle Fransız basınının bakış açısı ve değerlendirmelerin ışığında açıklamalar yapmıştır.⁵⁴

Zafer'in dış politika yazarı Mücahit Topalak; Kuzey Afrika ile ilgili görüşlerini, Fransa'nın Araplarla ve Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkilerinde karşılaşacağı güçlüklerle örnek vererek, Fransa'nın NATO emrindeki askeri gücünü Cezayir'de kullanma ihtimalini hoş olmayan bir durum olarak değerlendirmiştir.⁵⁵

⁵³ Sönmez, a.g.e, s.107

⁵⁴ Mücahit Topalak; “Dış Politika:Cezayir’de”, Zafer, 08.11.1954, s.1.

⁵⁵ Sönmez, a.g.e, s.108

Gazeteler, Cezayir ile ilgili haberlere yer verirken, yazarlarının görüşleri, 1956 yılından itibaren köşelerinde daha sık yer almaya başlamıştır. Olayların şiddetinin artmaya başlaması, yapılan baskınlarda daha çok sayıda Cezayirlinin ölmesi, Cezayir sorununun Birleşmiş Milletlere taşınması, sorunun gazetelerde daha sık ele alınmasına neden olmuştur. Fakat haber kaynakları kendi muhabir ya da temsilcileri değil, Fransa’da yayınlanan gazeteler ve uluslararası ajanslardır. Örneğin, Ulus Gazetesi verdiği bir haberde, Fransız L’Expresse gazetesinden Jean Daniel’in bir makalesini olduğu gibi çevirerek okuyucusuna aktarmıştır.⁵⁶Buna benzer örneklere diğer gazetelerde de rastlanmakta, haberlerin kaynakları belirtilmektedir.

Gazeteler 1956 yılından itibaren, konu ile ilgili haberleri verirken, Cezayir yanlısı bir tutum içine girmeye başlamışlardır. Ulus gazetesi çarpışmalarda ölenleri şehit olarak nitelendirmeye başlamıştır. Örneğin ilk defa “Cezayir’de 102 Milliyetçi Daha Şehit Edildi!” biçiminde bir başlık atmıştır.⁵⁷

Cezayir’deki olaylar uluslararası basına, ajanslara yansıdığı ölçüde Türkiye’deki gazetelerde de yerini almıştır. Dönemin gazetelerinin köşe yazarları, sıklıkla Cezayir bağımsızlık hareketini, olayların meydana geldiği yerlerde tespit etmek yerine, uluslararası basın ve ajansların bilgilendirdiği ölçüde ele alarak değerlendirmeye çalışmışlardır. Cezayir’de bağımsızlık hareketini yönlendiren örgüt ve liderleri için okuyucuları bilgilendirici yazılara rastlanmamıştır. Milli kurtuluş örgütünün adı anılmasına rağmen örgütün yapısı ile ilgili bilgi ve yorumların yer aldığı yazılar için 1960’lı yılları beklemek gerekecektir.⁵⁸

⁵⁶ “Cezayir Milli Kurtuluş Cephesinin Fransızlara Kurduğu Tuzaklar”, Ulus, 26.05.1956.s.4.

⁵⁷ Sönmez, a.g.e, s.108

⁵⁸ Sönmez, a.g.e, s.109

Zafer gazetesi iktidar partisinin yayın organı olma özelliği taşımakla birlikte Cezayir ile ilgili haberlere yer verirken, yorum ve değerlendirmeleri, gazetenin dış politika yazarı Mücahit Topalak tarafından yapılmıştır.⁵⁹

Mücahit Topalak, konuyu ele aldığı yazısında, Kuzey Afrika sorununun, Fransa tarafından bir bütün olarak ele alınmasının daha doğru olacağını, çıkan karşılıklara dış güçlerin müdahalesi olarak bakmaması gerektiğinin altını çizmiştir. Fas ve Tunus sorunları ile uğraşan Fransız hükümetini, Cezayir’de de karşılıkların çıkması, muhalifleri karşısında zor durumda bırakacağını belirterek, Fransa’nın izlediği Kuzey Afrika siyasetine bir şans verilmesi gerektiğini yazmıştır.⁶⁰

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 30 Eylül 1955’te Cezayir sorununu ele almasına ilişkin değerlendirmesinde; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun Cezayir sorununu ele almasını, Fransa’nın iç işlerine müdahale etmek olarak değerlendirdiğini, üye devletlerin bu hareket tarzını Fransa’nın protesto ederek, temsilcilerini geri çağırıldığını yazmıştır.⁶¹

Zafer, 1957 yılında ABD’de Cezayir konusunda değişik yaklaşımların olduğunu ifade eden haberlere yer vererek, Massachusetts eyaleti Demokrat Parti üyesi John Kennedy’nin Cezayir ile ilgili görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Cezayir artık sadece bir Fransız meselesi olmaktan çıkmıştır. Bundan sonrada yeniden Fransa’ya münhasır bir mesele haline gelmesine imkân yoktur. Birleşik Amerika’nın bu çetin gerçek karşısında Birleşmiş Milletler, NATO, yabancı memleketlere yardım teşkilatında ve umumi olarak siyasetimizin tatbiki sahasında, hür dünyanın başındaki yerini alacak, Cezayir’i siyasi bağımsızlığına götürecektir”⁶²

⁵⁹ Sönmez, **a.g.e.**, s.110

⁶⁰ Sönmez, **a.g.e.**, s.110

⁶¹ Sönmez, **a.g.e.**, s.110

⁶² “Cezayir Meselesi”, Zafer, 03 Temmuz 1957, s.3.

Muhalefet partisi CHP'nin yayın organı Ulus gazetesidir. Ulus gazetesinde Dış Politika köşesinde Ahmet Şükrü Esmer sürekli yazarken, sık sık Cezayir sorununa değinmiştir. Diğer yazarlar, Bülent Ecevit, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın dış politika ve Cezayir sorunlarına yazılarında yer vermişlerdir. Bülent Ecevit 1955 yılında, iktidarın izlediği dış politikanın başarısız olduğunu, bu başarısızlık karşısında muhalefetin sessiz ve suskun kaldığını muhalefetin görevinin eleştirmek olduğunu, oysa Türkiye'de dış politikanın tartışma dışı tutularak, başarısızlıkların devamına sebep olduğunu savunmuştur.⁶³

Ulus da Cezayir'de meydana gelen olayları geniş bir şekilde haber olarak vermesinin yanı sıra, Fransa'nın amacının Cezayir ile dış dünya bağlantısını kesmek istediğine işaret etmiştir.⁶⁴

1957 yılına gelindiğinde, muhalefet partisi CHP'nin gazetesi Ulus'un yazarları Demokrat Parti'nin dış politikasını daha yoğun eleştirmeye başlamışlardır. Cezayir sorunu uluslararası bir nitelik kazanmaya başlaması ile gazetenin yazarlarının Cezayir sorununa ilgisi artmıştır. Cezayir'in milli kurtuluş Savaşı ile benzerlikler kurmanın yanında, sömürge karşıtı bir savaş olduğu vurgusunu yapmışlardır.⁶⁵

Cezayirlilerin bağımsızlık ayaklanması başlattığı 1 Kasım 1954 ile bağımsızlığını ilan ettiği Temmuz 1962 tarihleri arasında Türk-Fransız ilişkileri, gerek ikili düzeyde, gerekse NATO çerçevesinde sorunsuz sürmüştür. Ayaklanma başlamadan yaklaşık bir yıl önce, Başbakan Adnan Menderes, 1953'te Fransa'yı ziyaret ederek, ikili ilişkiler çerçevesinde, Hint Çini ve Kuzey Afrika gibi sorunlara değinilmiştir. Bu tarihte Fas ve Tunus gibi ülkeler Fransa'ya bağlı olmalarına rağmen bağımsızlık mücadelesi veriyorlardı. Uluslararası sorunların değerlendirilmesinde her iki ülkenin tam bir görüş birliği içinde olduğu resmi açıklamalarla doğrulanmıştır. Fransız hükümeti ve dışişleri

⁶³ Sönmez, a.g.e, s.119

⁶⁴ "Cezayir'e Girmek İzne Bağlı" Ulus, 21 Mart 1956.s.3.

⁶⁵ Sönmez, a.g.e, s.120

bakanlığının teklifi ile Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'e ‘‘ Legion d'Honneur Nişanı'nın ‘‘ Grand Cordon’’ rütbesi verilmiştir.⁶⁶

Bandung Konferansında Cezayir, bağımsızlık mücadelesi veren halklar arasında bir temsilci ile kabul edilirken; Türkiye, NATO'nun sözcülüğünü yapmıştır. Sömürge yönetimlerinin tavsiye edilmesi yönünde alınan kararlara katılmakla beraber; Türkiye temsilcisi Fatin Rüştü Zorlu yaptığı konuşmada, komünizm tehlikesini sömürge yönetimi olarak görmüş, asıl sömürgecinin komünizm olduğunu söylemiştir. Konferansta Yemen ve Irak temsilcileri Kuzey Afrika sorununa değinerek, Kuzey Afrika'da, Fas Tunus ve Cezayir'e bağımsızlık verilmesini istemişlerdir.⁶⁷

Bandung'ta toplanan ülke temsilcileri arasında sömürge tanımı tartışması ortaya çıkmıştır. Eski sömürgelerin ortadan kaldırılması yönünde temsilciler hemfikir olurken, Seylan temsilcisi, Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'da emperyalist bir tutum içinde olduğunu, bu durumun sömürgecilik anlamına geldiğini belirterek, Türkiye'nin tezleri ile paralellik gösteren görüşler ileri sürmüştür.⁶⁸

Cezayir'de 1 Kasım 1954'te bağımsızlık için ayaklanma başladığı zaman Türk Hükümetinin her hangi bir açıklaması olmamıştır. Kuzey Afrika'da Diğer ülkeler, Fas ve Tunus'un Fransa ile olan sorunlarındaki açıklamaları ise, Fransa'nın soruna barışçı bir çözüm bulması yönünde dilek ve temennilerdir.⁶⁹

Türk basınındaki tepkiler ise, Cezayir ayaklanması şiddetli aşamalara ulaştığı ölçüde dış politika yazarları tarafından Cezayir halkı açısından ele alınmaya başlanmıştır. Ayaklanmanın başladığı ilk yıllarda meydana gelen olaylar haber biçiminde verilmiştir.⁷⁰

⁶⁶ Ayın Tarihi; Haber, 9 Mart, 1953, <http://www.byegm.gov.tr>, (Erişim) 23 Eylül 2014

⁶⁷ Sönmez, **a.g.e.**, s.142

⁶⁸ Sönmez, **a.g.e.**, s.142

⁶⁹ Sönmez, **a.g.e.**, s.143

⁷⁰ Sönmez, **a.g.e.**, s.143

1957 Ekim ayında Cezayir Milli Kuruluş Komitesi başkanı Ahmet Franis'in Ankara'yı ziyaretinde gazetecilere yaptığı açıklamada, Türkiye'nin yaptığı kurtuluş savaşının bütün dünyada hayranlık uyandıran izlerinin silinmediğini, kendilerinin de verdikleri mücadelede, Türkiye'yi örnek aldıklarını, Türkiye hükümetinin mücadelelerine karşı sessizliğini eleştirmiştir. Temsilci açıklamasında Türk basınının, Türkiye kamuoyunun mücadelelerine desteğini vurgularken dönemin Türk hükümetinin desteğinden söz etmemesi bir unutkanlık değildir. Temsilcinin hükümet tarafından açıkça görüşebileceği bir muhatap bulamaması da, hükümetle ilgili sessizliğin de payı vardır.⁷¹

⁷¹ “Cezayirli İki Lider Dün Geldi” Zafer,02.06.1956. s.5.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SON DÖNEM TÜRKİYE CEZAYİR İLİŞKİLERİ

3.1. Türkiye – Cezayir İlişkilerinde Normalleşme ve Yeni Dönem

Cezayir'in bağımsızlık mücadelesinde Türkiye'nin takındığı tavır her ne kadar Türkiye-Cezayir ilişkilerini 27 sene duraklatsa da, dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Turgut Özal'ın 1985 senesinde Cezayir'e yaptığı resmi ziyarette, 1958 yılında BM'de Türkiye'nin kullandığı çekimser oyun o zamanki koşulların zorladığı bir tutum olduğunu ve bunu bir hata olarak kabul ettiği yönündeki açıklaması Cezayir tarafında kabul görmüştür. Bu özür Cezayir tarafında çok olumlu karşılanmış ve Türkiye-Cezayir ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

3.1.1. İkili Siyasi İlişkiler

Türkiye – Cezayir ilişkileri ortak tarihi geçmişe dayanan dostluk temelleri üzerine tesis edilmiştir. Osmanlı devletinin hâkimiyetinde geçen 1514-1830 yılları arasında geçen dönem Cezayir toplumunun hafızalarında en huzurlu dönem olarak yer etmiştir.

Osmanlı döneminde Cezayir'e gelerek yerleşen önemli sayıdaki Türk kökenli aileler ve nüfus günümüzde belli şehirlerde yoğunlaşarak varlığını korumaktadır. Cezayir'de Türk soyundan gelmek ve Türk soyadı taşımak büyük bir onur kaynağıdır.

Türkiye – Cezayir arasındaki karşılıklı resmi ziyaretlerde 2000'li yıllardan sonra büyük bir artış olmuştur. Günümüzde, Cezayir Türkiye'yi Batı ülkeleri arasında kendine en yakın devlet olarak tanımlamaktadır. Ortak tarihi geçmişe sahip olduğumuz ve soydaşlarımızın yaşadığı Cezayir, Türkiye'yi dış politikasında stratejik ortak olarak nitelendirmektedir.⁷²

⁷² T.C. Dışişleri Bakanlığı Bilgi Notları: "http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cezayir_siyasi-iliskileri.tr.mfa", (Erişim) 25 Kasım 2014

3.1.2. İkili Ticari İlişkiler

Kuzey Afrika'nın en geniş yüzölçümüne ve petrol, doğalgaz rezervlerine sahip olan Cezayir, ekonomik veriler açısından zengin bir ülke görüntüsü vermesine rağmen, halkın gelir düzeyi ve yaşam kalitesi açısından geri kalmıştır.

Cezayir, petrol ve doğalgaz gibi kaynaklarının zenginliği ile gelirlerinin %98'i söz konusu ürünlerin ihracatına dayalı bir ekonomiye sahiptir.

Cezayir'in para birimi Dinar konvertibl değildir. Ülkede sıkı kambiyo rejimi uygulanmaktadır. Cezayir vatandaşlarının ve yerli şirketlerin yabancı para bulundurma ve yurt dışına transferinin yasak olduğu bilinmektedir. Bu durum, uygulamada, paralel piyasaların oluşmasına yol açmıştır. Türkiye ile Cezayir arasında ekonomik ilişkiler son derece dinamik ve artan bir ivme göstermektedir. Özellikle ekonomik alanda liberalizasyon sürecinin başlatılması, ülkenin hemen her alanda yatırım ve tüketim mallarına olan ihtiyacı, terör olaylarının azalması ve ülkelerindeki sosyal olaylarında etkisi ile Cezayir'i Türk yatırımcılar için cazip bir pazar haline getirmiştir.

T.C. Cezayir Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporlarına göre 1962 yılında Cezayir'in bağımsızlığını kazanmasından itibaren başlayan Türkiye-Cezayir ekonomik ve ticari ilişkileri 1980'li yıllar çeşitlilik arz etmiştir. Türkiye'nin Cezayir'e 1983 yılında 127,162 milyon dolar olan ihracatı, 2009 yılında en üst noktaya (1,749 milyar dolar) ulaşmıştır. 2010 yılında, bir önceki yıla göre % 13,27 oranında, 2011 yılında % 9,05 oranında düşüş kaydetmiş ve 1,370 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Yine aynı raporda Bu düşüşün Türkiye menşeli ürünlere uygulanan gümrük vergilerinin yüksek oluşu ve AB ülkeleri- Cezayir arasında yapılan Ortaklık Anlaşmasına bağlı olarak vergi hadlerinin aşamalı olarak indirilmesi nedeniyle, Türkiye menşeli ürünlerin özellikle İtalya, İspanya ve Fransa gibi ülkeler üzerinden bu ülkeye ihraç edilmesinden kaynaklandığı ifade edilmektedir.

Tablo 1: Türkiye ile Cezayir'in Dış Ticareti (1983 – 1987) - (Bin \$)

Türkiye-Cezayir Dış Ticareti (Türkiye'nin)	1983	1984	1985	1986	1987
İhracatı	127.415	127.522	108.978	177.552	141.882
İthalatı	76.747	105.327	160.811	31.518	131.929
Dış Ticaret Hacmi	207.162	232.849	269.789	209.070	273.811

Tablo 2: Türkiye ile Cezayir'in Dış Ticareti (2008 – 2011) - (Milyon \$)

Türkiye-Cezayir Dış Ticareti (Türkiye'nin)	2008	2009	2010	2011	Değişim (%)
İhracatı	1.358	1.749	1.515	1.370	-9,04
İthalatı	2.959	2.005	2.704	2.456	-9,07
Dış Ticaret Hacmi	4.317	3.754	4.219	3.825	-9,06
Denge	1.601	256	1.189	1.085	-9,12
İhr. İth. Kar. Oran (%)	0,46	0,85	0,56	0,56	

Kaynak: T.C. Cezayir Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporları (Türkiye - Cezayir Dış Ticareti)

Tablo 3: Türkiye'nin Cezayir'e İhracatı (2008 – 2011) - (Milyon \$)

Madde Grupları	2008	2009	2010	2011	Değişim (%)
Gıda Maddeleri	120	104	69,63	71,96	3,35
Enerji Maddeleri	3	2	2,70	3,16	17,24
Ham Maddeler	4	4	3,57	3,43	-3,92
Yarı Mamul Maddeler	417	616	465,90	284,45	-38,95
Tarımsal Ekipmanlar	-	-	7,15	17,74	148,04
Mamul Maddeler	658	863	782,73	757,21	-3,26
Tüketim Maddeleri	156	159	183,94	232,56	26,43
Toplam	1.357	1.748	1.515,00	1.370,52	-9,05

Kaynak: T.C. Cezayir Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporları - Türkiye'nin İhracatı (Madde Grupları İtibariyle)

Tablo 4: Türkiye'nin Cezayir'den İthalatı (2008 – 2011) - (Milyon \$)

Madde Grupları	2008	2009	2010	2011	Değişim (%)
Gıda Maddeleri	1	1	1,50	1,15	-23,17
Enerji Maddeleri	2.820	1.935	2.669,20	2.419,10	-9,37
Ham Maddeler	131	58	28,50	0,20	-99,27
Yarı Mamul Maddeler	7	11	4,00	33,73	760,00
Mamul Maddeler	0	0	-	1,00	-
Tüketim Maddeleri	0	0	0,74	0,80	-
Toplam	2.959	2.005	2.704,00	2.455,96	-9,08

Kaynak: T.C. Cezayir Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporları - Türkiye'nin İthalatı (Madde Grupları İtibariyle)

Cezayir, zengin ve ucuz enerji kaynakları, ucuz işgücü imkânları ve yatırıma müsait alanları ile tüm yabancı yatırımcı ve işadamları için her geçen gün daha cazip bir hale gelmektedir. Cezayir, gerek petrol ve doğalgaz rezervleri, gerekse gelişmeye açık pazar yapısı ile Türkiye için stratejik bir ülke olarak değerlendirilmektedir.

Cezayir'in doğal kaynakları ve buna bağlı gelir düzeyi ve nüfusu bağlamında değerlendirilirse, İnşaat sektörü açısından Türkiye için oldukça önemli bir pazar olduğu, hükümetler arası üst düzey temaslarla ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirilmesinin yanında, kültür, turizm, sağlık, çalışma ve sosyal güvenlik gibi pek çok alanda işbirliğinin geliştirilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

3.2. Yapılan Anlaşmalar

Türkiye Cumhuriyeti Cezayir Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği'nin hazırlamış olduğu raporda Türkiye-Cezayir arasında her iki ülkenin işbirliğine katkı sağlayacak üst düzeyde birçok anlaşmanın mevcut olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye ve Cezayir arasında 1970'ten sonra imzalanan anlaşmalar;

- **Ticaret Anlaşması**

İmza Tarihi: 09.05.1979

Resmi Gazete Tarih ve No: 29:11.1979 / 16824

- **Turizm İş Birliği Anlaşması**

İmza Tarihi: 12.01.1980

Resmi Gazete Tarih ve No: 14.03.1980 / 16929

- **Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması**

İmza Tarihi: 20.10.1983

Resmi Gazete Tarih ve No: 28.12.1983 / 18265

- **Sivil Havacılık Anlaşması**

İmza Tarihi: 18.04.1968

Resmi Gazete Tarihi: 19.04.1990

- **Hukuki İşbirliğine İlişkin Anlaşma**

İmza Tarihi: 14.05.1989

- **Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması**

İmza Tarihi: 02.08.1994

Resmi Gazete Tarih ve No : 30.12.1996 / 22863

- **Meteoroloji Alanında Teknik İşbirliği Protokolü**

İmza Tarihi: 25.02.1998

Resmi Gazete Tarihi: 23.10.1998

- **Deniz Taşımacılığı ve Seyrüseferin Anlaşması**

İmza Tarihi: 25.02.1998

Resmi Gazete Tarih ve No: 28.10.1998 / 233507

- **Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması**

İmza Tarihi: 25.02.1998

- **Veteriner ve Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması**

İmza Tarihi: 15.05.1998

- **Gümrük İdarelerinin Karşılıklı Yardımlaşmasına İlişkin Anlaşma**

İmza Tarihi: 08.09.2001

- **Dostluk ve İşbirliği Anlaşması**

İmza Tarihi:23.05.2006

- **Parlamentolararası İşbirliği Protokolü**

İmza Tarihi: 06.11.2006

3.3. Türkiye'nin Bölgesel Politikaları

Türkiye'nin en çok vurgu yaptığı değerlerin başında, özgürlük, demokrasi ve serbest piyasa ekonomisi gelmektedir. Bilhassa Recep Tayyip Erdoğan'ın Arap baharı sonrası Tunus, Libya ve Mısır'daki konuşmalarında vurguladığı gibi demokrasi ön plana çıkmaktadır. Ortadoğu'da ilerici, modern, milli irade ile seçilmiş yönetimlerin serbest piyasa ekonomisini uygulayarak Türkiye ile ticaretlerini geliştirmeleri aslında Arap Baharı sonucu görülmesi arzu edilen bir vaziyettir. Demokratik, istikrarlı ve müreffeh bir Ortadoğu, Türkiye'nin çevresindeki güvensizlik ortamını azaltacağından Türkiye'nin de çıkarınadır.

Temel hakların elde edilmesi amacıyla Ortadoğu'da büyük bir kitlesel ve sosyal hareket olarak başlayan Arap Baharı neticesinde, bu bölgedeki güvenliğe dayalı dış politika anlayışları gözden geçirilmiştir. Bölgede radikal kesimlerin hâkimiyet kurmaması, istikrarın ve güvenliğin muhafaza edilmesi adına Amerika ve Batılı ülkeler, Ortadoğu'daki baskıcı rejimlere geçmişte destek oldular. Arap Baharı ile bu destekler sorgulanmaya başlandı. Bu bağlamda “çıkarlar“ ve “değerler” arasındaki dengenin korunmasında yıllarca ihmal edilen değerler ön plana çıkmaya başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, 2011 senesinin Aralık ayında düzenlenen Büyükelçiler konferansında da bu yeni dengeyi, Türk Dış politikasında gözetilmesi gereken önemli bir unsur olarak belirtmiştir.⁷³

Son dönemde istikrarsız bir süreçten geçen Kuzey Afrika'nın en istikrarlı ülkesi Cezayir diyebiliriz. Türkiye ve Cezayir'in tarihi bağları ve son dönemdeki ilişkilerin ivme kazanması, Cezayir'i Türkiye açısından Afrika ile güçlü ilişkiler kurmaya yardımcı olabilecek ve bölgeye ilişkin dış politikası açısından da önemli rol oynama potansiyeline sahip önemli bir müttefik haline getirmektedir. Cezayir Türkiye açısından Afrika'ya açılan bir kapı niteliğindedir.

⁷³ Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun 23 Aralık 2011'deki Büyükelçiler Konferansı Açılış Konuşması. T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi: (http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sn_-ahmet-davutoglu_nun-iv_-buyukelciler-konferansi-acis-konusmasi_-23-aralik-2011.tr.mfa), (Erişim) 22 Eylül 2014

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE–CEZAYİR İLİŞKİLERİNİN JEOPOLİTİK POTANSİYELİ

4.1. Cezayir’de Türkiye Algısı

Arap ülkelerinde Türkiye'ye bakış bugün olduğu gibi tarih boyunca da çok boyutlu olmuştur. Modern dönemde Arap dünyasında bu algıyı etkileyen çeşitli dönüm noktaları tespit edilebilir. Örneğin, Arap dünyasının farklı bölgelerindeki milliyetçi gruplar Türkiye'nin bağımsızlık savaşını yakından takip etmişlerdir. Öte yandan, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile eşzamanlı gerçekleştirilen reformlar karışık tepkilere yol açmıştır. Özellikle halifeliğin kaldırılması çeşitli eleştirilere ve hayal kırıklığına sebep olmuştur. İslami kesimler Türkiye'deki laiklik uygulamasını sürekli olarak eleştirmiştir. Fakat bu durumda bile Türkiye'deki reform süreci Arap ülkelerinde özellikle yeni yeni ortaya çıkan modern elitler arasında rastlanılan Mustafa Kemal hayranlığına kaynak oluşturmuştur.⁷⁴

Soğuk Savaş sırasında Türkiye Batı bloğu ülkeleri ile ittifak kurmuştu. Fakat Soğuk Savaş'ın ilk günlerinde, belli başlı Arap yönetimlerinin Batı bloğu ile ilişkileri düşmancaydı. Ayrıca kamuoyu da başta Amerika olmak üzere Batı dünyasına İsrail'e verdiği destek dolayısıyla eleştirel bir tavır almıştı. Bu durum zaten hâlihazırda sorunlu olan ilişkilerin daha da kötüleşmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla, Arap dünyasında Türkiye'yi Amerika'nın işbirlikçisi olarak benimseyen yaygın bir görüş ortaya çıkmıştır. Bu bakış açısı Türkiye'nin 1955 yılında kurulan Bağdat Patkısı'na katılması ile daha da güçlenmiştir. Aynı zamanda, Türkiye'nin 1949 yılında İsrail'in resmi olarak tanınması da ayrı bir gerginlik yaratmıştır.

1980 sonrasındaki dönemde Arap dünyasında Türkiye'ye olan ilgi bir kez daha artmıştır. 1979 İran devriminin bir tehdit olarak algılanması ve Mısır'ın İsrail ile yaptığı barış

⁷⁴ Basheer M. Nafi, "The Arabs and Modern Turkey: A Century of Changing Perceptions," Inseght Turkey, 2009, Cilt: 11, Sayı: 1, s. 68.

sonucu bölgesel politikalarından çekilmesi gibi stratejik unsurlarda bu ilginin artmasına katkıda bulunmuştur. Türkiye'de askeri rejim Türkiye'nin Orta Doğu ile ilişkilerinin üzerinde durmuştur. Arap dünyası ile ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çabalar Turgut Özal döneminde de devam etmiştir. Bu yeni gelişen ilginin yansımalarından biri de Türkiye'ye eğitim amaçlı gelen Arap öğrencilerin artması ve Türkiye ve Arap ülkeleri arasında canlanan turizm ve ticari ilişkilerdir.⁷⁵ Bu artan ilgi akademik çalışmalarda da gözlenmiştir. Çeşitli toplantı ve yayınlar yoluyla, Türkiye ile Arap dünyası arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesine katkıda bulunmak için ortak tarihi tekrar değerlendirmenin ve karşılıklı kalıplaşmış algıları incelemenin önemini vurgulayan bir eğilim ortaya çıkmıştır.⁷⁶

Türkiye'ye ilişkin son zamanlarda meydana gelen birçok gelişme Arap dünyasındaki Türkiye algısının olumlu hale gelmesine ön ayak olmuştur. Bunlar arasında; AK Parti'nin 2002 yılında iktidara gelmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) Mart 2003'te Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Irak'ta işbirliği yapmayı reddetme kararı, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerindeki gelişmeler ve özellikle Aralık 2004'te Avrupa Birliği (AB) ile üyelik müzakerelerinin başlaması, Türkiye'nin Gazze savaşı konusunda gösterdiği tepki ve son olarak 2009'ta Davos'ta yaşanan olayları saymak mümkündür.

İslami geçmişiyle tanınan bir parti olan AK Parti'nin 2002 yılında seçimleri kazanması Arap ülkelerinde Türkiye'ye olan ilgiyi arttırmıştır. Türkiye'nin İsrail'in Gazze saldırıları sırasında aldığı tutum ve Türkiye'nin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Davos Dünya Ekonomi Zirvesi'nde gösterdiği tepki Türkiye'nin Arap dünyasındaki popülerliğini daha da arttırmıştır. Gazze konusunda düzenlenen bir panel sırasında Recep Tayyip Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez ile yaşadığı gergin

⁷⁵ Basheer M. Nafi , **a.g.e, s.71**

⁷⁶ Ofra Bengio ve Gencer Özcan, "**Arap Perceptions of Turkey and the Alignment with İsrail,**" Middle Eastern Studies, 2001, Cilt:37,Sayı:2 , s.54

diyalog, Erdoğan'ı Arap kamuoyunda oldukça popüler hale getirirken, Türkiye'nin İsrail'in yakın müttefiki olduğu algısının da sorgulanmasına sebep olmuştur.⁷⁷

Orta Doğu'da yaşanan siyasi, ekonomik ve stratejik gelişmeler de Türkiye'ye yönelik bakış açılarının değişmesinde rol oynamıştır. Bölgede son zamanlarda yaşanan birçok gelişme hissedilebilir bir kriz ortamına sebep olmuştur. 2000 yılında Arap-İsrail barış sürecinin bozulması ve Filistin sorununun daha da kötüleşmesi, 2003 yılında Amerika'nın Irak'ı işgali Suriye gibi bazı devletler için istikrarsızlık tehlikesi bölgede bir güçsüzlük hissini oluşmasına sebep olmuştur. Arap dünyasındaki sosyo-ekonomik problemler ve otoriteler rejimlerin hüküm sürmeye devam etmesi, Arap rejimlerinin gittikçe derinleşen meşruiyet sorunlarını göz önüne sermiştir. Dolayısıyla, Arap dünyası 21. yüzyıla derin bir kriz hissiyatı ile girmiştir. Sonuç olarak, yeni stratejik, siyasi ve sosyo-ekonomik şartlar Türkiye'ye hem bölgede daha aktif bir rol oynaması için yeni fırsatlar yaratmış hem de bölgedeki çekiciliğini arttırmıştır.⁷⁸

Arap dünyasında Türkiye hakkında oluşan olumlu görüşlerin kamuoyuna büyük ölçüde yansdığı görülmüştür. Bu durum TESEV⁷⁹ tarafından tasarlanan ve toplam 2006⁸⁰ kişi ile Ürdün, Mısır, Filistin bölgesi, Lübnan, Suudi Arabistan ve Suriye'de telefon mülakatları olarak, Irak'ta ise yüz yüze görüşmeler ile gerçekleşen kamuoyu yoklamasında da ortaya konulmuştur. Anket sonucunda Türkiye'ye yönelik oldukça olumlu bir bakış açısı ortaya çıkmıştır.

⁷⁷ "Erdoğan hailed after Davos walkout ", Al Jazeera (İngilizce basım), 31 Ocak 2009, <http://english.aljazeera.net/news/europe/2009/01/20091303153967187.html>, (Erişim) 31 Kasım 2014

⁷⁸ Mustafa Ellabbad, "Understanding New Turkey : An Egyptian Perspective, " Insight Turkey, 2009, Cilt:11, Sayı:1, s.53-61

⁷⁹ Mensur Akgün, Gökçe Perçinoğlu, Sabiha Senyücel Gündoğar , The Perception of Turkey in the Middle East, İstanbul, 2009, TESEV Yayınları

⁸⁰ Belirli bir ülkede mülakata iştirak eden "katılımcıların" sayısı o ülkenin nüfusuna göre belirlenmiştir.

4.2. Türkiye’de Cezayir Algısı

Ortadoğu’da Araplar ve Türkler yüzyıllar boyunca Osmanlı egemenliği altında yaşayarak, imparatorluğun hâkim kültürel ve dini algısı etrafında birleşmişlerdir. 1920’li yıllara gelindiğinde ise Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte bölgedeki siyasi haritalar değişmiş ve bu da modern Türkiye’de yeni bir Arap algısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Cumhuriyet döneminde Türkiye’nin, Osmanlı mirasından tamamen koptuğunu söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır.

Ancak 2002 yılında Hükümetin Türk dış politikasındaki yeni açılımlarıyla birlikte Türk toplumu, ekonomik ilişkiler, siyasi nedenler ve kültürel araştırmaların yanı sıra tarihsel özelemlerin de motive etmesiyle Arap Dünyasını ve dolayısıyla Cezayir’i yeniden keşfetmeye başlamıştır. Türk toplumunun genelinde Cezayir’e yönelik bir ilgi ve olumlu bakışın hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Cezayir’in Bağımsızlık mücadelesi Türk toplumunda büyük saygı görmekteyken, BM’de Cezayir’in bağımsızlığına yönelik oylamada Türkiye’nin çekimser kalması halen halk nezdinde eleştiri konusudur.

4.3. Türkiye’nin Afrika Açılımı

Osmanlı Devleti’nden miras kalan bir enkaz üzerinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, ilk yıllarında bir oluşum halindeydi. Hem iç politika hem de dış politika yeniden yapılanma içerisinde bulunduğundan Afrika kıtasına karşı gereken önemi ve ilgiyi gösteremedi. Bunun en büyük sebebi kıtanın önemli ölçüde sömürgeleştirilmiş olmasıydı. İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle, Afrikalı topluluklar bağımsızlıklarını hızla kazanmaya başladılar. Böylece ilişkilerde gelişmeye başladı. Yıllara göre Türkiye’nin bölge ülkeleri ile ilişkileri, inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Ancak ilişkiler Soğuk Savaşın sona ermesiyle daha istikrarlı ve düzenli bir hal almıştır.

Türkiye 1957’de Gana’nın bağımsızlığını kazanmasından sonra, bu ülkenin başkenti Akra’da Büyükelçilik açmıştır. Daha sonra Türkiye, 1960 yılında Logos’ta açtığı Başkonsolosluğu, Nijerya’nın bağımsızlığını ilan etmesiyle büyükelçiliğe çevirmiştir.

Sonrasında, bunları Kenya'nın başkenti Nairobi ve Senegal'in başkenti Dakar'da açılan Büyükelçilikler izlemiştir⁸¹. BM'de Cezayir'in bağımsızlığına kavuşması ile ilgili Karar Tasarısı'na ilişkin oylamada, lehteki ve aleyhteki oyların eşit olduğu bir durumda yardım sözü vermesine rağmen; Türkiye daimi temsilcisi Seyfullah Esin, son anda çekimser oy kullanmıştır.⁸²

Bu durum iki ülke arasında derin yaralar açsa da 1963'te burada da Türk Büyükelçiliği açılmıştır. Sonrasında o zaman ki adı Zaire olan Kongo Demokratik Cumhuriyetinin Başkenti Kinşasa'da, Somali'nin Başkenti Mogadişu'da Tanzanya'nın Darüsselam Kentinde ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Büyükelçilikler açılmıştır⁸³. Böylece bağımsızlığını yeni kazanan Afrika ülkeleriyle, çok yönlü ilişkilerinin kurulmasına zemin hazırlanmak istenmiştir.

Afrika'da dekolonizasyon süreci sonrasında, Türkiye dış politikasını değiştirme teşebbüsü olarak 1970 yılında bir açılım planı tasarlamış olmasına rağmen Afrika ile kalıcı olarak siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerini geliştirme fırsatını kaçırmıştı. Söz konusu bu plan ise, Türkiye'yi Batılı müttefikleriyle etkileşiminde zor bir durumda bırakan Kıbrıs Meselesi yüzünden ertelenmiştir.⁸⁴

Genellikle Ortadoğu içinde gösterilen Kuzey Afrika ile sınırlı kalan ilişkiler 1990'lı yıllarla birlikte Sahra Altı ülkelerle genişletilerek çeşitlendirilmeye başlanmıştır. Özellikle 1990'lı yılların sonunda gözle görülen gelişmeler yaşanmıştır. 1998 yılında "Afrika Açılım Eylem Planı" yayınlanmış olup, bu önemli adımı bölgeye yönelik yeni planlar izlemiştir. 2008 yılında Türkiye'de gerçekleştirilen Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi, bu yaklaşmanın en somut ürünlerinden biri olmuş, izlenecek yöntemler için bir yol haritası niteliği taşımıştır. 1990-2010 yıllarını kapsayan süreç Cumhuriyet Sonrası döneminde gelişmelerin en hızlı olduğu dönemdir. Afrika kıtasının jeopolitik

⁸¹ Numan Hazar, **Türkiye'nin Afrika'ya Açılımı**, 2008, Stratejik Analiz, Cilt9, Sayı 99,

⁸² Semih Günver, Tanınmayan Meslek, A.Ü SBF Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ank 1984, s.122.

⁸³ **Numan Hazar, a.g.e., s.112.**

⁸⁴ Mehmet Özkan, "Türkiye'nin Afrika'da Artan Rolü: Pratik Çabalar ve Söylem Arayışları", Ortadoğu Analiz, 2012,Cilt: 4, Sayı: 46, S21.

konumu ve sahip olduğu zenginlikler, değişen jeopolitiği, yeni ve eski pek çok küresel gücün bu kıtayla ilgili özel politikalar kurgulamasına ve politikalar geliştirilmesine neden olmaktadır.⁸⁵

Türkiye, özellikle eğitim, sağlık, alt yapı vb. insani alanlarda ortaya koyduğu faaliyetler ile birlikte, Afrika'daki varlığını güçlendirmek istemektedir. Aynı şekilde Afrika ülkelerinde bugün itibariyle Türkiye'nin teknik ve ekonomik gelişmişliğinden ve tecrübelerinden faydalanmayı tercih etmektedir.⁸⁶

Türkiye'nin çok yönlü dış politikaya geçişi doğrultusunda, öncelikle Afrika'daki temsilcilerin attırılmasına önem verilmiştir. Ticaretin geliştirilmesi konusunda da önemli adımlar atılmıştır. Soğuk Savaş Dönemi kısır politikalarından sonra Afrika'ya açılma stratejisi, siyasi yönden de rahatlamayı sağlamıştır. Diplomatik faaliyetlerin artması ve temsilcilerin çoğalmasıyla, daha önce ilişki kurmada sıkıntılar yaşanan ülkelere de açılma şansı doğmuştur. Ayrıca Türkiye'nin Afrika'da barış ve istikrarın sağlanması konusunda rol oynamak amacıyla, barış güçlerine askeri katılımlarda bulunduğu da bir gerçektir.

Eğitim ve sosyal ilişkilerin de siyasi ilişkiler kadar önemli olduğu gerçeği ile değerlendirildiğinde, ilişkilerin daha farklı boyut kazanacağı görülmektedir. Bölgeyle ilişkilerin gelişmeye başlaması sonucunda, 1998 yılında ilişkilerin her boyutunu ele alan, "Afrika'ya Açılım Eylem Planı" hazırlanmıştır. Bu plan ile ilişkilerin artık bir sistem içinde yürütülmesi hedeflenmiştir. 1998 Afrika'ya Açılım Eylem Planı, Sahra Altı Güney Afrika adı verilen bölgedeki 48 ülke ile ilişkilerini güçlendirmeyi hedefleyen uzun vadeli bir çalışma planıdır.

Eylem planı; genel olarak Afrika ülkeleriyle karşılıklı üst düzey ziyaretlerin gerçekleştirilmesini, uluslararası ve bölgesel kurullar nezdinde de Afrika ülkeleriyle

⁸⁵ Mehmet Seyfettin Erol: "Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine ortak gelecek – etkinlik arayışları", Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi resmi sitesi, <http://www.usgam.com-indeks.php?1=111>, (Erişim) 24 Kasım 2014

⁸⁶ Mehmet Seyfettin Erol: "Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine ortak gelecek – etkinlik arayışları", Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi resmi sitesi, <http://www.usgam.com-indeks.php?1=111>, (Erişim) 24 Kasım 2014

görüşmelerin artırılmasını, insani yardımların gerçekleştirilmesini, Türkiye'nin kıtadaki diplomatik temsilcilerinin sayısının artırılmasını, ekonomik, teknik, bilimsel işbirliği ve ticaret anlaşmalarının imzalanmasını ve Türkiye'nin her alanda Afrika kıtasıyla yakınlaşmasını amaçlamıştır.⁸⁷

18-21 Ağustos 2008 tarihinde "Ortak Gelecek İçin Dayanışma ve Ortaklık" temasıyla 1. Türkiye-Afrika Zirvesi İstanbul'da toplanmıştır. Söz konusu toplantıya 50 Afrika ülkesinden 6 devlet başkanı, 5 devlet başkanı yardımcısı, 6 başbakan, bir de başbakan yardımcısı katılmıştır.

Zirve sonunda "Ortak Bir Gelecek İçin İşbirliği ve Dayanışma" başlıklı İstanbul Deklarasyonu ile "Türkiye-Afrika Ortaklığı İçin Çerçeve Belgesi" kabul edildi. Böylelikle Afrika ile ilişkilerde işbirliği ve stratejik ortaklık dönemi başlamış oldu.

Akdeniz'deki Osmanlı varlığı, başlangıçta Afrika'nın kuzeyinin İspanya tarafından sömürgeleştirilmesini önlemiş, daha sonrasında ise, bölgede sayıları artan diğer birçok sömürgeci gücün Afrika'nın güneyine doğru yayılmasını engelleyen bir set görevi görmüştür.⁸⁸ Osmanlı Devleti, bölgede sadece sömürgeciliği önlemekle kalmamış aynı zamanda kendi himayesi altındaki bölgenin milli kimliklerini, kültürel ve dini değerlerini muhafaza etmelerinde de önemli bir rol oynamıştır. Osmanlı Devleti Afrika'daki son toprağını kaybettiği 1912 UŞİ Antlaşmasına kadar geçen süre içinde tam 400 yıl Afrika'yı sömürgecilikten uzak tutan bir güç olarak bölge halkının tarihsel hafızalarına yer edinmiştir.⁸⁹

⁸⁷ Ufuk Tepebaş; "Türkiye'nin Afrika Açılımı ve Türkiye-Afrika İş Birliği Zirvesi" <http://www.tasamafrika.org/tr/arsiv/makaleler/251-tuerkiyenin-afrika-aclm-ve-tuarkiye-afrika-birliigi-zirvesi.html>, (Erişim) 22 Kasım 2014

⁸⁸ Mehmet Seyfettin Erol: "Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine ortak gelecek – etkinlik arayışları", Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi resmi sitesi, <http://www.usgam.com-indeks.php?1=111>, (Erişim) 24 Kasım 2014

⁸⁹ Mehmet Seyfettin Erol: "Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine ortak gelecek – etkinlik arayışları", Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi resmi sitesi, <http://www.usgam.com-indeks.php?1=111>, (Erişim) 24 Kasım 2014

Geçtiğimiz asrın başında Afrika'yla olan ilişkilerin sömürge faaliyetleri ve savaşlar sonucu kesintiye uğramasının ardından, Cumhuriyet döneminde tekrar siyasi ilişkiler tesis edilmeye başlamıştır. Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk diplomatik temsilciliği, 1926 yılında kıtanın tek bağımsız ülkesi olan Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da açılmıştır. Bahsedilen dönemde Afrika'nın tamamı Avrupalı devletlerin sömürgesi durumundadır.⁹⁰

Başlangıçta Afrika ülkelerinin sömürgecilikten kurtulup bağımsızlıklarına kavuşmalarını destekleyen Ankara, 2. Dünya Savaşı sonunda hissettiği Sovyet tehdidi karşısında bulunduğu ittifak arayışları ya da aşırıya kaçan müttefiklik anlayışı nedeniyle batılı ülkelerle ortak pozisyon içine girecektir. Bunun sonucunda ise ne yazık ki bazı Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarına açık bir şekilde destek vermekten kaçınılacaktır. 1958 yılında Cezayir'in bağımsızlığını BM'de tanımama şeklinde talihsiz bir tecrübesi de olmuştur.⁹¹

Türkiye'nin 1980'li yıllarda bu bölgeye yönelik olarak dış yardımları dış politikasının etkin bir aracı olarak kullanmaya başladığı görülmektedir. Bu bağlamda 1984 yılında İKÖ (İslam Konferansı Örgütü, yeni adıyla İslam İşbirliği Teşkilatı – İİT) çerçevesinde kuraklık sıkıntısı çeken Sahel ülkelerine yardım amacıyla oluşturulan fona on milyon dolarlık katkıda bulunmuştur. Bunun dışında Türkiye, Afrika'da düzenlenen BM barış gücü operasyonlarına asker göndermek suretiyle katkıda bulunmuştur.⁹²

Bütün bu gelişmelere rağmen Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Afrika'yla ilişkilerin genel seyrine bakıldığında, özellikle de bağımsızlık hareketinin başladığı 1950'lerden 2000'li yıllara kadar Afrikalı ülkelerin Türkiye'den bekledikleri ilgi ve desteği gördüklerini söylemek zordur. Bu husus her ne kadar Soğuk Savaş yıllarını getirdiği birtakım sınırlamalar ve Türkiye'nin bu dönemde dış politika öncelikleri arasında Afrika'nın bulunmayışı ile açıklanmaya çalışılsa da, neticede Ankara tarihsel bağlara

⁹⁰ Mehmet Seyfettin Erol **a.g.m.**, s.3.

⁹¹ Mehmet Seyfettin Erol, **a.g.m.** s.3.

⁹² Mehmet Seyfettin Erol, **a.g.m.** s.3.

sahip olduğu bu kıtaya karşı ihmalkâr davranmış ve Osmanlıdan kalan mirasa sahip çıkamamıştır.⁹³

Soğuk Savaş'ın sona erip ulular arası sınırlamaların kalktığı 1990'larda ise Türkiye, dış politika vizyonunu genişletip çeşitli bölge ve ülkeleri ilgi alanına dâhil etmeye başlamıştır. Söz konusu coğrafyalıların arasında Afrika da yer almaktadır. Resmi anlamda ve bütünlüklü bir değerlendirme bağlamında Afrika ile münasebetlerin geliştirilmesi amacını taşıyan ilk belge 1998 yılında "Afrika'ya Açılım Eylem Planı" adı altında kabul edilmiştir.⁹⁴

4.4. Türkiye'nin Afrika Açılımının Türkiye Cezayir İlişkilerine Etkileri

Yakın zamana kadar Afrika, Türk dış politikası gündeminde ilk sıralarda yer almıyordu. Türkiye, 2005 yılını "Afrika yılı" ilan ederken, 2008 yılında ise elli Afrika ülkesinden temsilcilerin katılımıyla İstanbul'da ilk defa Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi düzenlendi. Yine 2008 yılında Ali Babacan, Türkiye'nin yeni dış politikası kapsamında Afrika'nın Türkiye için ayrı bir önemi olduğunu açıklamış ve bu doğrultuda, Afrika'da daha sonraki yıllarda yeni elçilikler açılmasına karar verilmiştir.⁹⁵

Her ne kadar Ankara'nın Afrika'ya yönelik ilk ciddi ilgisi 1998 yılına dayansa da söz konusu çaba ancak AK Parti'nin 2002 yılında iktidara gelmesinin ardından daha belirgin bir hâl almıştır. On sene öncesine kadar Afrika, Türkiye'deki televizyon kanallarında açlık, fakirlik ve çatışma görüntüleriyle tanınırken; bugün potansiyel bir ekonomi ve siyaset ortağı olmasının yanı sıra bir umut kıtası olarak da görülmektedir.

⁹³ Mehmet Seyfettin Erol, *a.g.m.*, s.25

⁹⁴ Ali Engin Oba; "Türkiye'nin Afrika Politikası Etkinleşirken", TASAM İnternet Sitesi, <http://www.tasamafrika.org/tr/arsiv/makaleler/227-tuerkiyenin-afrikapolitikas-etkinlesirken.html>, (Erişim) 22 Kasım 2014

Ufuk Tepebaş; "Türkiye'nin Afrika Açılımı Ve Türkiye Afrika İşbirliği Zirvesi", TASAM İnternet Sitesi <http://www.tasam.org/indoks.php?altid=2515>, (Erişim) 22 Kasım 2014

⁹⁵Ali Babacan'ın bir grup Afrika ülkesine yönelik konuşması, New York, 24 Temmuz 2008, <http://africa.mfa.gov.tr/speech-by-h e -babaca-to the-group-of-american-countries-at-the-un -24 july-2008.en.mfa> , (Erişim) 20 Eylül 2014

15. ve 16. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nin bir parçası da olduğu için, Kuzey Afrika'nın bugüne kadar Türkiye ile nispeten güçlü ilişkileri olmuştur.

Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini üç ayrı döneme ayırabiliriz. İlk dönem, Osmanlıların Afrika ile hatırı sayılır ilişkilerinin olduğu döneme tekabül eden Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923 yılında kurulmasına kadarki Osmanlı Devleti'nin Afrika ile ilişkilerini kapsar. 1923 ile 1998 yılları arasındaki süreç ise, Türkiye-Afrika ilişkilerinin en düşük seviyede olduğu ikinci dönem olarak görülebilir. 1998 yılının ardından Afrika Eylem Planı'nın kabulüyle birlikte Türkiye'nin Afrika'ya olan ilgisi gittikçe yeniden canlanmış sonra da en üst seviyeye ulaşmıştır.⁹⁶

ilk dönemle ilgili olarak; Cezayir gibi ülkelerinin Osmanlı hâkimiyeti altında olduğunu da göz önünde bulundurursak Osmanlı Devleti ile Kuzey Afrika arasında hatırı sayılır bir ilişki söz konusuydu. Aynı zamanda Osmanlı Devleti gerektiğinde temsilcilerini de göndererek Kuzey Afrika'daki İspanyol istilasını engelleme konusunda da önemli bir rol oynamıştır. 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Türkiye-Afrika ilişkileri en düşük seviyelere indi. 1950'li yılların sonu ve 1960'ların başında Afrika'da başlayan dekolonizasyon süreciyle birlikte, Türkiye yeni bağımsızlık elde eden tüm ülkeleri tanımış, ancak şunu vurgulamak gerekir ki; 1970 yılından itibaren Türkiye'nin Kuzey Afrika ülkeleriyle ilişkileri sınırlı biçimde olsa da Türkiye'nin ekonomik ve siyasi ilişkilerini değiştirme çabaları sayesinde güçlenmiştir.

Türkiye'nin Afrika'da ne yapacağı konusundaki ilgi, bilgi ve strateji eksikliğinden kaynaklanmaktaydı. Türkiye'nin Afrika'ya açılması ancak 1990'lı yılların sonunda, Afrika Eylem Planı'nın 1998'de kabul edilmesiyle mümkün olmuştur. Türkiye-Afrika ortaklığı, en son stratejik halka olarak görülebilir. İlk Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi, 18-21 Ağustos 2008 tarihleri arasında İstanbul'da "Ortak Bir Gelecek İçin Dayanışma ve İşbirliği" teması altında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu zirve, Türkiye ve Afrika arasındaki ekonomik ilişkiler bakımından birçok kişi tarafından başarı olarak görülmektedir. Zirvenin iki temel hedefi vardı. İlk amaç, Türkiye'nin Afrika kıtasıyla bağlarını genişletip ticaret hacmini arttırma konusundaki ciddi çabasının bir parçası olarak, Türkiye'nin ciddiyetini ispat edebileceği bir ortam sağlamaktı. Türkiye'nin ikinci hedefi ise; 2009-2010 döneminde BM Güvenlik Konseyi'nin geçici üyesi olabilme isteği konusunda Afrika ülkelerinin desteğini kazanmaktı. Eylül 2008'de BM

⁹⁶ Mehmet Özkan, **Turkey Discovers Africa: Implications and Prospects**, SETA Policy Brief, No. 22, 2008.

Genel Kurulu tarafından gerçekleştirilen seçimde Türkiye 151 oy alarak bu hedefini gerçekleştirmiştir.

Türkiye'nin Afrika'ya açılması hem Türkiye'nin iç değişimi hem de küresel siyasal ekonomideki değişimin bir sonucudur. Türkiye'nin iç değişimi, küresel siyasal ekonomik gücün şekillenmesinde yaşanan değişim doğrultusunda ticaret alternatiflerini çeşitlendirmeyi amaçlamaktadır.

Son yıllarda Türkiye, Afrika ülkeleriyle ilişkilerini her alanda geliştirmek için çabalarını arttırmıştır. Türkiye'nin, bir eylem planı tasarlayarak hiçbir ayırım yapmadan tüm Afrika Kıtası ile ilişkilerini geliştirmek istemesi 1998 yılında olmuştur. Türk yetkililerini bir eylem planını yapmaya yönelten temel düşünce, Türkiye ile Afrika kıtası arasındaki ilişkilerin mevcut büyük potansiyel dikkate alındığında tatmin edici görünmediği saptamasından kaynaklanmıştır.

Türkiye'nin politik, ekonomik, ticari ve kültürel alanlarda Afrika ülkeleriyle ilişkileri arzu edilen düzeye geleliyordu. Bir yandan ilişkiler, gelişen ve dikkate değer ekonomik ve ticari bir büyüme gösteren Türkiye gibi bir ülkenin boyutlarıyla orantılı değildi. Öte yandan diplomatik ilişkiler yeterince kurulmadığı için Türkiye ile Afrika ülkelerinin, ancak Birleşmiş Milletler Örgütü, İslam İşbirliği Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar içinde ilişkileri vardı. Ayrıca ekonomik, ticari ve kültürel ilişkiler tam potansiyel düzeylerine erişememişti.

Türkiye'nin tüm Afrika ülkeleriyle özel ilişkiler geliştirmek ve sürdürmek hususunda birçok avantajı mevcuttur. Türkiye'nin Afrika'da sömürgeci bir geçmişi yoktu. Gerçekten de Afrika'daki eyaletleri, vilayetleri ve halklarıyla ve komşu devletlerle çok güzel ilişkiler içinde olması dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu da aslında bir Afrika ülkesiydi diyebiliriz. Osmanlı İmparatorluğu, İspanya'nın Kuzey Afrika'daki sömürgeci yayılımına engel olmuştur. Bundan dolayı Cezayir, Tunus ve Libya milli kimliklerini Türklere borçludur. Aynı şekilde Osmanlı İmparatorluğu, Doğu Afrika'da Portekiz sömürgeciliğine engel olunmasında önemli bir rol oynamıştır. Sayıları çok olmasa da Türkiye'de yaşayan Afrika kökenli Türk vatandaşları da vardır. Afrika ülkelerinde

Türkiye'ye karşı bir sempati vardır. Afrika'nın Müslümanları dini ortaklıkları dolayısıyla Türkiye ile dostluğa iyi gözle bakmaktadır. Türkiye'nin Afrikalıların dostluğuna ve bütün kıta ile sağlam ekonomik ve ticari ilişkilere ihtiyacı olduğu da yadsınamaz.⁹⁷

⁹⁷ Orsam Rapor, “Türkiye Afrika’da”, Temmuz, 2012

SONUÇ VE ÖNERİLER

Cezayir Osmanlı'ya 1500'lerin başında Barbaros Hayreddin Paşa liderliğinde gönüllü olarak bağlanmıştır. Bu dönemde Cezayir Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı Akdeniz'deki stratejik üssü olmuştur. Cezayir halkı 1830'da Fransa'nın eline düştükten sonra ise büyük baskı ve kültür katliamı geçirmiştir.

Türkiye Cezayir ilişkileri ortak tarihi geçmişe dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü 1514-1830 yılları, Fransız sömürsünden kurtulmak için bir milyondan fazla şehit veren Cezayir halkının zihninde huzurlu ve istikrarlı bir dönem olarak anılmaktadır. Türkiye'ye duyulan yakınlık halen geçerliliğini korumaktadır. Cezayir'de Osmanlı soyundan gelmek ve Türk soyadına sahip olmak büyük bir övünç kaynağı sayılmaktadır. Ülkedeki Türk varlığının işareti olarak Türk isimli birçok soyadı vardır. Türkiye'nin Cezayir'le olan ilişkileri her ne kadar Cumhuriyet döneminde kırılmalar yaşayıp duraklasa da son yıllarda karşılıklı resmi ziyaretlerde artış görülmektedir.⁹⁸

Cezayir 1960'larda büyük yaralarla çıktığı bağımsızlık mücadelesinden sonra 1990'larda yaşadığı iç savaşta 200 binden fazla insanını kaybetmiştir. Türk Hükümetinin 1962'de Cezayir'in Bağımsızlık sürecinde çekimser kalması iki ülke ilişkilerine büyük bir darbe vurmuştur. 1980'lerde Turgut Özal'ın Cezayir halkından özrü ile Türkiye'ye karşı olan kırgınlık bir nebze olsun azalmıştır.

Ekonomik İşbirliği İmkânları

Cezayir'de bugün her alanda Türkiye ile ilişkileri geliştirme isteği ve imkânı görülmektedir. Cezayir eskiden olduğu gibi günümüzde de birçok Batılı devlet açısından Afrika'ya açılan bir kapı niteliğindedir. Cezayir'in de Türkiye gibi hemen her alanda büyük bir potansiyeli vardır.

⁹⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı Bilgi Notları: "http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cezayir_siyasi-iliskileri.tr.mfa", (Erişim) 25 Kasım 2014

Ciddi petrol ve doğal gaz rezervlerine ve gelirlerine sahip olan Cezayir ekonomisi de giderek düzelmekte ve Türkiye'nin 1980'lerde yaptığı gibi altyapı yatırımlarına büyük önem verilmektedir.

Cezayir coğrafi olarak da oldukça büyüktür (yaklaşık 2 milyon km²). Büyük kısmı çöl olsa da çölden altın ve uranyum gibi birçok değerli maden, petrol ve gaz çıkarılmaktadır. Dolayısıyla Cezayir'de ciddi yatırım imkânları olduğu gibi Türkiye'nin de enerji ve hammadde ihtiyacını karşılayacak çok büyük kaynaklara sahiptir. Cezayir Türkiye'nin ticaret yaptığı ülkeler arasında 30'uncu sıradadır. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 5 milyar dolara yaklaşırsa da bu rakam hala potansiyele göre düşük sayılabilir.

Türkiye ile Cezayir arasında ekonomik ilişkiler son yıllarda dinamik bir gelişme göstermektedir. Özellikle ekonomik alanda liberalizasyon sürecinin başlatılması, ülkenin hemen her alanda yatırım ve tüketim mallarına olan ihtiyacı, ihracatçılarımız için Cezayir'i cazip bir pazar haline getirmiştir.

Türkiye ve Cezayir arasındaki kültürel, dini ve tarihsel yakınlık Cezayirlilerin Türklere sıcak bakmaları ve Türklerle iş yapmak istemeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu da Türk firmaları için aslında bir avantaj oluşturmaktadır.

Cezayir gıda ihtiyacının yaklaşık yarısını ithalat yoluyla karşılamaktadır. Bu çerçevede, gıda sektöründe faaliyet gösteren firmalarımız için cazip iş olanakları mevcuttur. Cezayir ilaç konusunda da dışa bağımlı bir ülke konumunda olup ilaç sanayiinde de işbirliği imkânlarının geliştirilebileceği düşünülmektedir.

İnşaat sektöründe de Türk şirketleri için büyük fırsatlar ortaya çıkması imkân dâhilindedir. Cezayir özellikle şehirlerde konut açığı sorunuyla karşı karşıyadır. Cezayir birim ev başına dünyada en fazla kişinin düştüğü ülkelerden biri durumundadır. Tahminlere göre talebi karşılayabilmek ve konut açığını giderebilmek için gelecek on yıl içerisinde her yıl 175.000 yeni konuta ihtiyaç duyulmaktadır.

Kültürel İşbirliği İmkânları

Cezayir’de birçok Osmanlı izine rastlanmaktadır. Barbaros Hayrettin Paşa tarafından 1520 yılında inşa ettirilen, "Kasaba" (Osmanlı Mahallesi) bölgesinde bulunan ve restorasyonu TİKA tarafından yapılan ülkenin sembolü “Keçiova Camiisi” Hasan Paşa tarafından 1794’te büyütülerek yeniden inşaa edilmiş, 1830 yılındaki Fransız işgalinden sonra ise katedrale çevrilmiştir. Cezayir’in 1962 yılında kazandığı bağımsızlığın sembollerinden biri olan yapı yeniden ibadete açılmıştır. Eylül 2014’te başlayan TİKA tarafından başlatılan restorasyon çalışmalarının 2 yıl içerisinde tamamlanması planlanmaktadır.⁹⁹

Karşılıklı resmi ziyaretlerde iki ülke arasında ekonomik ve siyasi ilişkilerin yanı sıra, eğitim ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi de ön plana çıkmaktadır. İki ülke arasında her alanda olduğu gibi akademik ilişkiler alanında da ciddi işbirliği imkânları vardır. İki ülkenin de karşılıklı olarak Algı Çalışmaları ve Kültürel Ortak Miras alanlarında akademik çalışmalar yapması tarihi bağların hatırlanmasına ve kuvvetlendirilmesine vesile olacaktır.

Bugün Türkiye ve Cezayir arasında uzun vadeli stratejik temele dayalı ilişkiler geliştirilmesi sadece ekonomik işbirliği hacmiyle doğru orantılı değildir. İki ülkenin kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi alanlarında daha fazla çalışmalar yapmasının önemi göz ardı edilmemelidir. Her iki ülkenin kültürel, bilimsel ve yükseköğretim alanlarındaki işbirliği protokollerini güncellemeleri, öğrenci hareketliliği ve karşılıklı burs imkânlarını artırmaları Türkiye ve Cezayir İlişkilerinin gelecek perspektifine olumlu katkıda bulunacağı aşikârdır. Yükseköğretimin hemen her dalında karşılıklı

⁹⁹TİKAHaber:“http://www.tika.gov.tr/tr/haber/cumhurbaskani_recep_tavvip_erdogan_keciova_camisini_zivaret_etti-8241”, (Erişim) 23 Kasım 2014

olarak sağlanacak burs imkânları neticesinde Türkiye’de ve Cezayir’de eğitim alacak öğrencilerin ülkelerinin her kademesinde görev almaları gelecekte iki ülkenin de bağlarını daha da güçlendirecektir.

Siyasi İşbirliği İmkânları

Türkiye ve Cezayir’in tarihi bağları ve son dönemdeki ilişkilerin ivme kazanması, Cezayir’i Türkiye açısından Afrika ile güçlü ilişkiler kurmaya yardımcı olabilecek ve bölgeye ilişkin dış politikası açısından da önemli rol oynama potansiyeline sahip önemli bir müttefik haline getirmektedir.

Cezayir, Arap Baharından sonra iyice istikrarsız hale gelen Kuzey Afrika’nın istikrarını korumayı başaran ülkesi konumunda diyebiliriz. Kuşkusuz Arap Baharından komşu ülkeler kadar etkilenmemesi Cezayir’in tarihte yaşadığı acılardan ve kanlı ulusal bağımsızlık tecrübelerinden kaynaklandığını da söylenebilir. Türkiye'nin Cezayir ile daha yakın ilişkiler kurma girişimleri pragmatist bir dış politika eylemi olarak algılanabilir.

Afrika’da Fransa’nın son dönemlerde etki alanını gözle görünür şekilde kaybetmesi ve Afrika’da değişen güç dengeleri Türkiye açısından eski ilişkilerini canlandırma noktasında bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’nin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 2013 Haziran ayında Cezayir’e yaptığı ziyaret Türkiye'nin müttefiklerini çeşitlendirme noktasındaki ciddi girişimlerinin önemli bir göstergesidir. Arap dünyasındaki değişen güç dengeleri arasında ve istikrarsız Ortadoğu – Kuzey Afrika bölgesinde Türkiye'nin güçlü ortaklıklar kurması ve Cezayir’in stratejik öneminin farkında olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

İNTERNET KAYNAKÇA

Akgündüz, Ahmet: “**Fransa’nın Cezayir Katliamı**”, <http://www.ekovitrin.com>

Erişim: 23 Aralık 2014

Al Jazeera İngilizce İnternet Sitesi : “**Erdoğan hailed after Davos walkout** ”,

<http://english.aljazeera.net/news/europe/2009/01/20091303153967187.html> ,

Erişim: 31 Kasım 2014

Babacan, Ali: “**Ali Babacan’ın bir grup Afrika ülkesine yönelik konuşması**”, New York, 24 Temmuz 2008, http://africa.mfa.gov.tr/speech-by-h_e_-babaca-to-the-group-of-american-countries-at-the-un_-24-july-2008.en.mfa Erişim: 20 Eylül 2014

BYEGM İnternet Sitesi: “**Aym Tarihi**”, Haber, 9 Mart 1953, <http://www.byegm.gov.tr>

Erişim: 23 Eylül 2014

Davutoğlu, Ahmet: “**23 Aralık 2011’deki Büyükelçiler Konferansı Açılış Konuşması**”, Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi: (http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sn_-ahmet-davutoglu_nun-iv_-buyukelciler-konferansi-acis-konusmasi_-23-aralik-2011.tr.mfa) Erişim: 22 Eylül 2014

Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi: “**Türkiye Cezayir İlişkileri**”,
 “http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cezayir_siyasi-iliskileri.tr.mfa”, Erişim: 25 Kasım 2014

Erol, Mehmet Seyfettin: “**Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine ortak gelecek – etkinlik arayışları**” Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi resmi sitesi, <http://www.usgam.com-indeks.php?1=111> Erişim: 24 Kasım 2014

Tepeaş, Ufuk: “**Türkiye’nin Afrika Açılımı ve Türkiye-Afrika İş Birliği Zirvesi**”
<http://www.tasamafrika.org/tr/arsiv/makaleler/251-tuerkiyenin-afrika-aclm-ve-tuarkiye-afrika-birliği-zirvesi.html> Erişim: 22 Kasım 2014

TİKA Haber: “**Erdoğan Keçiova Camisi’ni Ziyaret Etti.**”
 “http://www.tika.gov.tr/tr/haber/cumhurbaskani_recep_tayyip_erdogan_keciova_camisi_ni_ziyaret_etti-8241”, (Erişim) 23 Kasım 2014

Yılmaz, Sait : **Jeopolitik ve Jeostrateji**,
http://www.academia.edu/7648509/Jeopolitik_ve_Jeostrateji, Erişim: 11 Kasım 2014

KİTAP KAYNAKÇA

Akgün, Mensur; Perçinoğlu, Gökçe; Senyücel, Gündoğar Sabiha: **The Perception of Turkey in the Middle East**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2009.

Akın, Kenan: **Cezayir’de Fransız Vahşeti ve Ötesi**, Derin Yayınları, İstanbul, 2003.

Arı, Tayyar: **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, İstanbul, Alfa Yayınevi, 2004.

Bayur, Yusuf Hikmet: **Türk İnkılabı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,1967.

Bengio, Ofra; Özcan, Gencer: "**Arap Perceptions of Turkey and the Alignment with İsrail**," Middle Eastern Studies, 2001.

Burçak, Rıfıkı Salim;**Moskova Görüşmeleri (26 Eylül 1939-16 Ekim 1939) ve Dış Politikamız Üzerine Tesirleri**, Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları, Ankara, 1983.

Cömert, Servet: **Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2000.

Deniz, Ferhat: **Cezayir Nereye**, İstanbul, Denge Yayınları, 1992

Dikerdem, Mahmut: **Ortadoğuda Devrim Yılları (Bir Büyükelçinin Anıları)**,İstanbul, İstanbul Matbaası, 1977.

Dokuzlar, Bircan: **Yeni Güç Doğalgaz**, İstanbul, IQ Yayınları, 2006.

Ellabab, Mustafa: "**Understanding New Turkey : An Egyptian Perspective**, " Insight Turkey, 2009.

Erol, Mehmet Seyfettin: **“Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine ortak gelecek – etkinlik arayışları”** Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, 2013.

Gaid, Mouloud: “Türkler İdaresinde Cezayir”,çev. Faik, **Melik**, Ankara, Genelkurmay Basım Evi, 1996.

Günver,Semih: **Tanınmayan Meslek**, Ankara, A.Ü SBF Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1984.

Harbi, Muhammed: **Les Archives de la Révolution Algérienne**, Postface, Paris, 1981.

Hizmetli, Sabri: **Osmanlı Yönetimi Döneminde Tunus ve Cezayir’in Eğitim ve Kültür Tarihine Genel Bir Bakış**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara, 1953.

İlhan, Suat: **Türkiye’nin Jeopolitik Konumu ve Türk Dünyası**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1999.

İlter, AZİZ: Şimali Afrika’da Türkler, İstanbul, Vakıf Yayınları, 1956.

Kuran, Ercüment: **“Cezayir’in Fransızlar Tarafından İşgali Karşısında Osmanlı Siyaseti**

Maksudoğlu, Mehmet: **“Tunus’ta Osmanlı Hakimiyeti”** , A.Ü. İlahiyat Fakültesi Doktora Tezi, Ankara 1966.

M'hamsaji, Kaddour: **La Jeunesse de L'Emir Abd el Kader**, Cezayir, 2005.

Maksudoğlu, Mehmet: **Tunus'ta Osmanlı Hakimiyeti**, , C.1 ŐEKER, Mehmet
 "Tunus'ta bulunan Türkçe Kitabeler, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat
 Fakültesi Dergisi, 1987.

Nafi, Basheer: "**The Arabs and Modern Turkey: A Century of Changing
 Perceptions**,"Inseght Turkey, 2009.

Nogayeva, Ainur: **Orta Asya'da ABD, Rusya ve in: Stratejik Denge Arayışları**,
 Ankara, USAK Yayınları, 2011.

zkan, Mehmet: **Turkey Discovers Africa:Implications and Prospects**, SETA Policy
 Brief, No. 22, 2008.

RİN, Louis: **La Rayaumed Alger Sous le Dey**, Paris ,1897.

Sa'dullah, Ebu'l-Kasım: **Tarihu'l-Cezairis-Sakafi**, Tunus

Saidoun, Nacereddin: **L'Algerois Rural A La Fin Du L'Epoque Ottomane (1791-
 1830)**, Beyrouth, 2005.

Sarınay, Yusuf;: **Türkiye'nin Batı İttifakına Yöneliři ve NATO'ya Giriři**, Ankara,
 Kültür Bakanlığı Yayınları, 1988.

Sevver, Ayşegül: **Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Orta Doğu** (1945-1958), İstanbul, Boyut Yayınları, 1997.

Soysal, İsmail: **Fransız Devrimi'nin Türk Dış Politikasına Etkileri**, Sempozyum Tebliğleri, Ankara, 1989.

Sönmezoğlu, Faruk: **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul, Der Yayınları, 2012.

Tunçkanat, Haydar: **İkili Anlaşmaların İyüzü (İktisadi, Askeri, Siyasi)**, Ankara, Ekim Yayınları, 1969.

GAZETE KAYNAKÇA

Baban, Cihat: **“Türkiye ve Sovyet Rusya”**, Tercüman, 31 Aralık, 1955.

Bozdağ, İsmet: **Celal Bayar, Başvekilim Adnan Menderes**, İstanbul, Tercüman Gazetesi Yayınları, 1986.

“Cezayir’e Girmek İzne Bağlı” Ulus, 21 Mart 1956.

“Cezayir Milli Kurtuluş Cephesinin Fransızlara Kurduğu Tuzaklar”, Ulus, 26.05.1956

“Türk-Rus Münasebetlerini Kim Bozdu?” Cumhuriyet, 30 Aralık 1955.

“Garba Değil Ankara’ya Yönelmek Lazım”, Yeni Sabah, 12 Nisan 1955.

Kaya, Şükrü: **“Sovyetlerde Parti Genel Sekreteri ve Başvekil”** Hürriyet, 4 Aralık 1955

“Konferans Dün Açıldı” Zafer; 16 Nisan 1955.

NADİ, Nadir: **“Ankara Tebliği”**, Cumhuriyet, 6 Nisan 1955.

“Temizleme Harekâtı Sonunda: Cezayir’de 102 Milliyetçi Daha Şehit Edildi”, Ulus, 13 Ekim 1956.

Topalak, Mücahit: **“Dış Politika:Cezayir’de”**, Zafer, 08.11.1954

AKADEMİK KAYNAKLAR

Maskan, Ali: **“Cezayir’in Bağımsızlık Kazanması ve Siyasal Sistemi Oluşturma Arayışı”**, Marmara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996.

Sönmez, Şinasi: **“Cezayir Bağımsızlık Hareketi ve Türk Kamuoyu (1954 – 1962)”**, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara, 2007.

Şahin, Mehmet: **Din-Dış Politika İlişkisi: ABD örneği**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2007.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Deniz DOĞAN

Doğum Yeri ve Tarihi : ANKARA/1981

Eğitim Durumu

Lisans Eğitimi : Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi / Gazetecilik

Yüksek Lisans Öğrenimi : Uluslararası İlişkiler

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Fransızca

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Pozisyon : Uzman

İletişim

E-Posta Adresi : ddogandeniz@gmail.com

Tarih :03.02.2015